

Finlands modell – resultat genom förtroende och samarbete

FFC:s målsättningar
för valperioden 2003–2007

The logo for FFC (Finlands Fackförbunds Centralorganisation) consists of the letters 'FFC' in a bold, italicized, red sans-serif font.

FINLANDS FACKFÖRBUNDS CENTRALORGANISATION

Oktober 2002

Översättning:
Astrid Nikula

Beställningar:
FFC
tel (09) 7721 344

FFC:s målsättningar för valperioden 2003 – 2007

Finlands modell – resultat genom förtroende och samarbete	3
Valperiodens utmaningar	4
Finland en bättre plats att leva på	6
Arbete och utkomst	6
Sys­sel­­sättnings­­graden ökar till 75 procent	6
Skat­ter­nas tyngd­punkt ändras	7
Aktiva tag för att höja sys­sel­­sättnings­­graden	8
Sam­hälls­garanti för unga	9
Finland be­höver en väl under­byggt ut­lännings­politik	9
Fin­ländska arbets­mark­nads­re­la­tioner bygger på förtroende	10
Fin­ländska av­tals­modellen ger resultat	10
Avtalssys­te­met bevaras på stabil grund	11
Fin­ländska mini­mivillkor lika för alla oavsett na­tiona­litet	11
Kon­kur­rens­skydda av­talssys­te­met	12
Utveckla offentliga sek­to­rens löner	12
Arbets­gemenskaperna utvecklas, in­flytan­det ökar	13
Arbets­livet har ut­veck­lats men processen fortgår	13
Mera tid för barnen	13
Trygga an­stäl­lningar, trygghet vid förändringar	14
Dags ut­veck­la arbetar­in­flytan­det	15
Äldre arbetstaga­res ställning och generationsskiften	16
Kortare arbetstid i europeisk takt	16
Allas rätt till sunt arbete	17
Arbets­livet fortsätter att ut­veck­las, programmen mångsidigare	18
Företagens sociala ansvar	19
Globalt samhällsansvar	19
Riktlinjer för socialt ansvar på treparts­basis	19
Arbets­giva­rens ansvar i nätverks­baserad pro­duk­tions­modell	20
Nej till konkur­rens­utsatta arbets­villkor och -för­hållanden	21
Kunskap ger arbete, välfärd och trygghet vid förändringar	21
Kompetens bästa an­stäl­lningsskyddet	21
Lika möj­ligheter	22
En bra skola stöder barnet och familjen	22
Attraktiv yrkes­ut­bil­dning	22
Vuxen­ut­bil­dning som utmaning	23
Ut­veck­la yrkes­högkolan	24
Utbil­dningen ut­veck­las i samråd med arbets­livet	24
Garanterat kultur­utbud	25

Utvecklad socialförsäkring och tjänster som beaktar förändringar i arbetslivet	25
Arbetslöshetsskyddet centralt i löntagarens socialskydd	25
Slutförd reform av arbetspensionerna	26
Uppmärksamma tidig rehabilitering	26
Folkpensionsanstaltens finansiering redigare	27
Aktiverande socialpolitik	28
Utvecklad social- och hälsovård	29
Finland en bättre plats för produktion	30
Aktiv näringspolitik	30
Bättre statlig ägarstyrning	30
Satsa på forskning och produktutveckling	31
Ökade möjligheter till riskfinansiering	31
Tryggare trafik med vägnätet i skick	32
Bostadspolitiken stöder förutsättningarna för att arbeta	34
Miljöteknologi och hållbar utveckling framgångsfaktorer	35
Den hållbara utvecklingens tre pelare	35
Fortsatt mångsidig energipolitik	36
Partnerskap och kompetens ger fart åt regional utveckling	37
Finlands aktiva roll i internationellt samarbete	38
EU en starkare aktör	38
Spelregler för rättvisa i världshandeln	38
Sociala kapitalet Finlands styrka	40

Finlands modell – resultat genom förtroende och samarbete

Finland reste sig ur recessionen genom ett unikt samarbete som baserade sig på avtal. Denna Finlands modell har gjort det möjligt att skapa över 300 000 nya arbetsplatser och förbättra finländarnas utkomst, och att utveckla arbetslivet och socialskyddet.

FFC:s mål är att göra Finland till en bättre hemvist för såväl löntagare som produktion. Det är möjligt med avtal, genom förtroende, socialt kapital och gemensamt ansvar. Ett samhälle som byggs genom avtal – trepartssamarbete – åstadkommer också i framtiden bättre resultat.

Fackföreningsrörelsen är en viktig del av medborgarsamhället. I detta dokument för FFC fram sina egna mål och utgångspunkter som underlägg för debatten inför riksdagsvalet den 16 mars 2003.

I Finland, liksom i andra europeiska demokratier, har man tryggt arbetarnas rätt att förhandla, ingå avtal och inleda konflikt. Kollektivavtalen garanterar arbetstagarernas löner och andra minimivillkor.

Ett gott arbete ger den arbetande förutom utkomst också tillfredsställelse och mening i livet. Genom att arbeta deltar var och en i samhällsbygget utgående från sin kraft och förmåga. Valfärd föds av arbete. Därför är arbetslöshet alltid ett allvarligt mänskligt och samhällsligt problem.

Det finländska välfärdssamhället bygger på det förtjänstskydd parterna avtalar om, det kompletterande grundskyddet och på de välfärdstjänster som är gemensamma för alla och i huvudsak är bekostade med skattemedel. På arbetsmarknadsorganisationernas lott står att komma överens om det socialskydd som är relaterat till arbete. Arbetslagstiftningen ger arbetstagarerna en viss grundtrygghet relaterad till anställningen.

Vår välfärdsmodell har på ett avgörande sätt främjat den sociala rättvisan och jämlikheten i samhället. Valfärdssamhället bör ytterligare utvecklas så, att sysselsättningen förbättras. Samtidigt bör vi kunna svara på de utmaningar i arbetslivet som fragmentering, osäkerhet, långtidsarbetslöshet, utslagenhet och åldrande innebär.

Valperiodens utmaningar

Under den kommande valperioden står Finland inför stora utmaningar. De viktigaste är globaliseringens följder och förändringarna i befolkningens åldersstruktur. Globaliseringen, ett inbördes världsomfattande beroende, påverkar företagets verksamhet, arbetslivet och människors vardag. Det stora finländska generationsskiftet innebär en förändring av kompetensöverföringen i arbetslivet, i samhällets servicebehov och i finansieringen av socialskyddet. För att klara generationsväxlingen väl kräver det samarbete mellan parterna i samhällspolitiken och att nästa regeringsprogram innehåller en samlad utvärdering av problematiken.

I en värld som förändras bör man verka för att Finland blir en allt bättre plats för människor att leva på och företag att investera i. För medborgarna betyder det att arbetet och utkomsten bör tryggas så att så många som möjligt är med i arbetslivet och att löner och andra arbetsvillkor är i sin ordning. Människorna måste ha möjlighet att utveckla sig själva och att finna en balans mellan arbete och familjeliv. För företagen är det viktigt att det finns ett utbud av kompetent arbetskraft, en fungerande strukturell bas för produktionen och en trivsamt omgivning. Finlands framgångar beror framför allt på att arbetstagarna har reella möjligheter att påverka sin arbetsgemenskap och företagen litar på att verksamheten är förutsägbar och spelreglerna kända. Det sociala kapitalets betydelse — att man kan lita på varandra i samhället och arbetslivet — är stor.

Under det här decenniet är det viktigaste att sysselsättningsgraden höjs till 75 procent och arbetslöshetsgraden fås ner till fem procent. För att nå målet krävs en stabil ekonomisk tillväxt och den ekonomiska, närings- och den övriga samhällspolitiken bör sträva till att trygga den.

Globaliseringen blir tydligare. Också finländarnas liv är allt mer beroende av den internationella ekonomiska utvecklingen. En skadlig internationell skattekonkurrens och medlemskapet i EU påverkar i allt högre utsträckning också den nationella politiken.

I och med globaliseringen har det kommit in en ny osäkerhet i arbetslivet som det blir allt svårare att reagera på nationellt. Inom företagen och på kapitalmarknaden söker man snabb avkastning, konkurrenskraft inom smala sektorer och kostnadsnedskärning på personalens bekostnad. Organisationsförändringarna har inneburit nätverksbundna produktionsätt, utlokalisering, bolagisering, köptjänster, underleveranser, avtalstillverkning, affärsöverlåtelser, fusioner och konkurrensutsättning. Sättet att använda arbetskraft har luckrats upp genom atypiska arbetsförhållanden. Anpassningen till världsmarknaden får inte innebära att människan glöms bort och marknadskrafterna dikterar. Det är en utmaning att skapa trygghet i förändringen. Företagen måste på olika sätt förmås att bära sitt sociala ansvar i Finland och i andra länder.

När nya länder blir medlemmar i EU påverkas självfallet EU men också de gamla medlemsländerna. Utvidgningen stärker EU och ökar medborgarnas välfärd. Expansionen måste genomföras behärskat. Det behövs tillräckliga övergångsperioder för arbetskraftens och vissa tjänsters rörlighet och bättre kontroll av arbetsvillkoren, för att hindra spekulation och dumpade arbetsvillkor.

För att trygga stabilitet inom nationalekonomin bör den ekonomiska och arbetsmarknadspolitiken samordnas också i framtiden. Beprövade redskap här är det breda samarbetet mellan arbetsmarknadsparterna och staten, parternas förhandlingspraxis och sättet att avtala gemensamt, som är specifikt för det finländska samhället.

I och med att företags- och investeringsverksamheten globaliseras är det allt viktigare att Finland förblir attraktivt som investeringsområde och investeringsobjekt, och att i synnerhet de kompetenscentra, som är avgörande för den ekonomiska framtiden, stannar kvar i Finland. Nationalekonomins och företagens konkurrenskraft, som bygger på kompetens och produktivitet, bör vara hög också framdeles.

Satsningarna på forskning och produktutveckling bör förbli tillräckligt stora och ha en reell betydelse för både den privata och den offentliga sektorn. Utbildning på hög nivå och över ett brett spektrum kräver nödiga resurser. Ekonomins och samhällets infrastrukturer kräver funktionsduglighet och hög kvalitet.

Under det pågående decenniet lämnar 700 000 — 800 000 arbetstagare arbetslivet. Samtidigt finns det cirka 650 000 människor i arbetslivet som inte har någon utbildning efter grundnivån. För att kunna höja den genomsnittliga pensioneringsåldern och minska problemen med bristande tillgång på arbetskraft är det A och O att man främjar orken i arbetet och utvecklar arbetsgemenskaperna.

Förändringen i den finländska befolkningens åldersstruktur under de kommande årtiondena påverkar finansieringen av socialskyddet, ökar pensionsutgifterna och kostnaderna för sjukvård. Den skapar också ett allt större tryck på att öka vårdtjänsterna. Välfärdens finansiering måste tryggas och de offentliga tjänsternas produktivitet höjas, i synnerhet genom att utveckla förvaltningen, ledningen och tillämpningen av ny datateknik. På så vis är det möjligt att förbättra servicen, stärka den nuvarande basen för lagstadgad socialförsäkring och utveckla inkomstöverföringarna.

Landet bör också ta vara på kommande generationer. 24-timmarsamhället har fört med sig nya krav på att kunna samordna arbete med familjeliv. Småbarnsföräldrarna måste ges större möjligheter att lyckas med detta, bl.a. genom arbetstids- och andra arbetsarrangemang. Också små skolbarns föräldrar bör få större möjligheter att förkorta sin arbetstid. Barnfamiljernas serviceutbud bör utvecklas. Det inbegriper eftermiddags- och klubbverksamhet.

Sysselsättningen kan höjas också med beskattningsmetoder, socialskydds-, utbildnings- och arbetskraftspolitiska åtgärder liksom genom region- och bostadspolitik. Den strukturellt svåra arbetslösheten, i synnerhet långtidsarbetslösheten kräver särskilda åtgärder och nödiga resurser. Utkomstsvårigheter och utslagenhet motar man bäst genom att kunna erbjuda jobb. Särskilda insatser behövs för att förhindra den utslagenhet som går i arv från en generation till en annan.

Finland en bättre plats att leva på

Arbete och utkomst

I och med att marknaden med varor, tjänster och kapital har globaliserats och att datatekniken ständigt får nya tillämpningsmöjligheter har det kommit in nya osäkerhetsmoment i löntagarnas liv. Under den kommande valperioden betonas kompetens och en internationalisering av marknaderna för arbetskraft. Samtidigt har den nyliberala ekonomins popularitet underblåst tankarna om att bara en ökad frihet för marknadskrafterna, försvagat socialskydd och andra s.k. strukturella reformer kan lösa de ekonomiska problemen. Det hör till att konjunkturpolitiken och den aktiva arbetskraftspolitiken beskylls för att vara föråldrade. Internationell konkurrens och ekonomiska förändringar hotar att dela människorna i vinnare, med ständigt nya möjligheter och förlorare, som blir utan jobb.

FFC anser att ekonomin bör utvecklas utifrån människans perspektiv, med målet att förbättra levnadsnivån, inte bara sträva till att öka företagets och kapitalets makt och friheter. Det bör finnas angenäma arbetsplatser som ger en rimlig utkomst till alla dem som vill ha jobb. Företagen bör erkänna sitt sociala ansvar och inte bara vara inkasseringsskanaler för ägarna och den högsta ledningen.

Europeiska unionen bör ge tillbaka människans inflytande över den ekonomiska politiken och undvika att arbeta så hårt för att öka företagets friheter. Europeiska Centralbanken bör, utöver prisstabilitet, sträva till en god sysselsättning. I Finland bör regeringen med sin budgetpolitik stöda sysselsättningen och inte begränsa sig till att oberoende av konjunkturerna avkorta statsskulden.

På grund av ökade risker och osäkerhet i den internationella ekonomin, betonas betydelsen av den ekonomiska politik som har bedrivits i vårt land; en politik som är långsiktig och stöder stabilitet och förutsägbarhet och som stärker förtroendet. När världen omkring oss stormar skyddar vi bäst vårt eget bo genom den finländska arbetsmarknadsmodellen. Den bygger på inbördes förtroende och avtal mellan arbetsmarknadsparterna och staten.

Det största samhällsliga och ekonomiska missförhållandet är den alltför höga arbetslösheten, i synnerhet långtidsarbetslösheten och risken för utslagenhet som följer i dess spår. En huvuduppgift för den ekonomiska politik som bedrivs under nästa valperiod är att målmedvetet och så fort som möjligt få ner arbetslösheten, med full sysselsättning som mål.

Sysselsättningsgraden ökar till 75 procent

Sedan mitten av det förra decenniet har resultaten av den ekonomiska politiken varit positiva. Finlands ekonomiska tillväxt har hört till de snabbaste bland de västliga industriländerna och sysselsättningsläget har stadigt förbättrats. I och med den ekonomiska tillväxten har man kunnat sysselsätta över 300 000 människor mer. Prisstegringen har förblivit på en låg nivå. Beskattningen av löneinkomster har kunnat sänkas kännbart. Den offentliga ekonomin har stärkts och vänt i ett strukturellt överskott. Statsskulden har minskat radikalt och är nu bland de lägsta i industriländerna i förhållande till totalproduktionen. Tack vare det överskott som den oerhörda exporttillväxten har medfört har Finlands nationalekonomi redan mer att få från utlandet än utlandsskulden är stor.

En absolut förutsättning för att höja sysselsättningsgraden är att ekonomin fortsätter att växa, och tillräckligt snabbt. I takt med den ekonomiska tillväxten ökar skatteintäkterna, den offentliga ekonomin stärks, en god offentlig service och ett rimligt socialskydd kan bevaras och ytterligare kan beskattningen på arbete lättas något. Det är möjligt att åstadkomma dylika positiva följdverkningar också under den kommande valperioden.

Det finns inga strukturella hinder för att ekonomin växer snabbare i Finland än i andra industriländer under de närmaste åren. Hotet om finansieringsunderskott i pensionsfonderna har avvärijts genom en pensionsreform, den offentliga upplåningen är under kontroll, företagens och de privata hushållens finansiella ställning är stark, arbetsmarknaden är en av Europas mest flexibla och pålitliga, en redan tidigare hög kompetensnivå höjs ytterligare, socialskydd och service stöder arbetandet och olägenheterna i beskattningen på arbete håller på att rättas till.

Kombinationen av en minskande arbetskraft och fortsatt ekonomisk tillväxt bidrar till att komma närmare full sysselsättning. Målet bör vara en sysselsättningsgrad på 75 procent och en arbetslöshetsgrad på högst fem procent vid årtiondets slut.

Det som gör det svårt att nå dessa mål är att den arbetsföra befolkningens åldersstruktur förändras så, att endast de som är över 55 år blir fler, efter mitten av decenniet, enligt befolkningsprognoserna. Den genomsnittliga pensioneringsåldern måste kunna höjas med 2—3 år från nuvarande 59 år. Det förutsätter, förutom pensionsreformerna, också att arbetslivet fortlöpande förbättras, att människor ges möjlighet till livslångt lärande och det förutsätter en aktiv arbetskraftspolitik.

En förutsättning för att höja sysselsättningsgraden är alltför att andelen kvinnor i arbetslivet är hög. Man bör alltså skapa modeller som betydligt bättre än nu gör det möjligt att samordna arbete och familjeliv.

Skatternas tyngdpunkt ändras

Det är viktigt att skattebasen stärks, om vi också i framtiden skall kunna ha omfattande välfärdstjänster och ett rimligt socialskydd och kunna jämna ut inkomstskillnaderna. För beskattningen måste vi finna en nivå som dessutom stöder ekonomisk tillväxt, höjd sysselsättningsgrad och en stabil offentlig ekonomi. Under högkonjunkturer bör en del av det ekonomiska överskottet användas för att amortera på statskulden, vilket minskar ränteutgifterna och skapar ekonomiskt svängrum. En del av detta svängrum behövs för att kunna utveckla sådana ekonomiska basstrukturer som stärker tillväxtförutsättningarna.

Under de kommande åren bör vi bereda oss på ökade utgifter som föranleds bl.a. av att befolkningen blir äldre. De offentliga inkomsterna minskar samtidigt pga. att avkastningen av bil-, alkohol- och tobaksskatter blir mindre. Därför finns det inte rum för andra stora skattelättnader under de närmaste åren.

Statens finansieringsbalans torde rubbas också av att EU:s gemensamma jordbrukspolitik reformeras. Det ökar trycket på att öka det nationella jordbruksstödet. Utsikterna för nationalekonomin ger inte rum för några omfattande näringsstöd, sådana måste beräknas på nytt.

Skatten på arbete kan minskas genom att flytta tyngdpunkten i beskattningen på kapitalinkomster, fastighetsförmögenhet och miljöskatter. Skattelättnader skall inte

finansieras genom att skära i offentlig service eller sociala inkomstöverföringar som är viktiga för medborgarna. Den skattelindring som är möjlig i inkomstbeskattningen bör genomföras för att sänka små- och medelinkomsttagarnas skatter, vilket också främjar sysselsättningen mest.

Det skall löna sig att arbeta. Därför bör alla utgifter som är förknippade med arbetandet kunna beaktas i beskattningen. Den höga självriskens i reseavdraget rimmar illa med denna målsättning. Det är motiverat att helt slopa självriskens i avdraget för resekostnader under den kommande valperioden.

Ett led i strävan att lägga mera tyngd i kapitalinkomstskatten är att minska gottgörelsen för bolagsskatt. När det gäller arbetsgivaravgifter av skattenatur bör privata och offentliga arbetsgivare behandlas lika. Man bör undanröja både omotiverade hinder och frestande genvägar i finansieringen av socialförsäkringen. Kommunernas rörelsefrihet bör ökas i fastighetsbeskattningen, genom att höja den övre gränsen för skatteprocenten och innefatta också jord- och skogsbruksmark i fastighetsskatten.

Det mervärdesskatteexperiment som EU genomför i arbetsintensiva servicebranscher fortsätter till årets slut. Under experimentet har medlemsstaterna temporärt kunnat tillämpa en lägre moms i vissa servicebranscher. När experimentet är över skall kommissionen bereda en lista över områden med sänkt momsutbörd. I det sammanhanget bör Finland föreslå att arbetsintensiva servicebranscher, i synnerhet matserveringen i restauranger och personalmatsalar, tas upp på denna lista. Momsen på servering och personalbespisning bör sänkas till samma nivå som momsens på livsmedel, dvs. till 17 procent.

En mer omfattande sänkning av momsutbörden försvåras av att skatten på alkoholdrycker och eventuellt också tobaksaccisen och bilskatten sänks. Om det dock i ett senare skede blir möjligt att lindra den indirekta beskattningen, bör sänkningen genomföras i mervärdesskatten på livsmedel, som för närvarande ligger över EU-genomsnittet.

Aktiva tag för att höja sysselsättningsgraden

De som förvärvsarbetar bör få större möjligheter att studera och utveckla sin kompetens. Det finns i arbetslivet idag cirka 650 000 personer som inte har någon examen efter grundnivån. Det här innebär en stor risk med tanke på sysselsättningen. Det behövs investeringar i den vuxna befolkningens yrkeskompetens, för att man skall kunna föregripa arbetslöshet och höja sysselsättningsgraden.

Det krävs en aktiv arbetskraftspolitik för att höja sysselsättningsgraden till 75 procent. Aktiveringsåtgärderna måste garanteras resurser. Aktiveringsåtgärderna bör syfta till att utveckla den arbetssökandes kompetens. Samtidigt bör man ändå beakta att behoven är olika beroende på individuella olikheter i skolbakgrund, tidigare arbetserfarenhet, ålder och annat.

Sysselsättningsgraden kan höjas också om man ökar mängden heltidsarbeten. Inom många branscher tvingas i synnerhet kvinnor att arbeta deltid, eftersom det inte finns heltidsarbeten att få. Genom att erbjuda heltidsarbete kunde man, förutom höja sysselsättningsgraden, eliminera många av de problem som hänger samman med de deltidsanställdas socialskydd och anställningsförhållande.

Samhällsgaranti för unga

De ungas delaktighet i samhälle bör ökas. Det kräver samarbete mellan olika aktörer. Projektet för de ungas delaktighet som startade våren 2002 resulterade i ett åtgärdsprogram, där speciellt arbetslivsfrågorna faller på arbetsmarknadsorganisationernas ansvar.

Det är synnerligen viktigt att se till att de unga fortsätter sina studier efter grundskolan och blir sysselsatta så fort utbildningen är klar. En mångsidig personalstruktur är en fördel för företagen inför den kommande generationsväxlingen. Också möjligheterna till sommarjobb måste ökas.

Av de unga arbetslösa saknar 46 procent yrkesutbildning. Utslagningen av de unga måste förhindras i tid genom aktiva åtgärder. De unga behöver en vattentät samhällsmodell som erbjuder utbildnings-, praktik- eller arbetsplats som första alternativ, istället för en passiv penningutdelning.

Finland behöver en väl underbyggd utlänningspolitik

Det finns cirka 100 000 bofasta utlänningar i vårt land, dvs. två procent av befolkningen. Av dem hade 9 048 personer funnit sin plats på den öppna arbetsmarknaden år 2001. 10 299 av dem hade påbörjat arbetsmarknadsutbildning, 6 275 invandrare hade placerats via sysselsättningsåtgärder och 14 149 var registrerade som arbetslösa arbetssökande. Arbetslöshetsprocenten bland invandrare är cirka 30 procent. Arbetslöshetssiffrorna är höga i synnerhet bland de asylsökande från Afrika och Mellanöstern.

Sysselsättningsgraden i Finland är fortfarande bara kring 68 procent, då den ännu år 1989 var uppe i nästan 75 procent. Arbetslöshetsgraden ligger stadigt över nio procent. Finland har med andra ord alltså en betydande egen arbetskraftsreserv, som det är en primär uppgift att sysselsätta. Något behov av en stor inflyttningsvåg i Finland finns inte, trots att arbetsgivarna hävdar motsatsen.

Arbetskraftsbehovet kan också i framtiden tillfredsställas med i huvudsak inhemska krafter. I och med internationaliseringen blir arbetslivet och hela vårt land ändå allt mer mångkulturellt. Det skall vi bereda oss på genom en väl underbyggd invandrarpolitik, vars riktlinjer man måste enas om senast i nästa regeringsprogram. Detta förutsätter också EU-expansionen som sätter nästan 500 miljoner människor i fri rörelse, efter övergångsperioderna. I dagens läge gäller den fria rörligheten 370 miljoner.

Förfarandet med arbetstillstånd och arbetskraftspolitiska överväganden när arbetstillstånd beviljas bör hållas i kraft, samtidigt som nödiga ändringar görs i utlänningslagen. Lagreformen måste hindra spekulation med arbetstillstånd. Beviljandet bör grunda sig på ett verkligt behov av arbetskraft, och behovet definieras på trepartsbasis. Lagen måste garantera förtroendemännen rätt till information om de arbetsvillkor som tillämpas. Villkor för att bevilja en arbetstagare uppehållstillstånd bör vara att man inte äventyrar finländares eller i Finland redan bosatta utlänningars möjlighet att få arbete. Upphållstillstånd för en arbetstagare borde kunna beviljas yrkesområdesvis och för högst ett år i sänder.

Invandring, flyktingskap och illegal migration är alla vitt skilda saker. Var och en av dessa kräver sitt eget bemötande och olika slags åtgärder. Aktiv invandring som är inriktad på arbete bör basera sig på ett verkligt arbetskraftsbehov och den får

inte åsidosätta den inhemska arbetskraften. I alla dessa fall bör man handla enligt Finlands lag och följa kollektivavtal.

Som ett led i vårt humanitära ansvar bör Finland hjälpa flyktingar. Alla asylsökande fyller ändå inte normerna i FN: s flyktingkonvention. Utländsk arbetskraft i svartjobb eller som befinner sig i arbetsmarknadens gråzon, illegal invandring eller spekulation med asylansökningar bör vi ta avstånd ifrån och se till att både lagstiftningen och myndigheternas beredskap är tillräckliga.

Sysselsättningen av invandrare stöds främst av tillräckliga språkkunskaper och yrkesutbildning. Man bör därför skraddarsy den arbetskraftsservice som riktas till dem. Målet är att de skall placeras på den öppna arbetsmarknaden och att invandrarernas tidigare yrkeskunskaper kommer till godo. Acklimatiseringsprogrammen bör få tillräckliga resurser. Goda etniska relationer i arbetslivet bör främjas genom att stöda multikulturella och toleransskapande projekt och ta avstånd från fördomar och rasism.

Finländska arbetsmarknadsrelationer bygger på förtroende

Finländska avtalsmodellen ger resultat

Finlands styrka och framgångsfaktor är det breda samarbetet mellan arbetsmarknadsparterna och statsmakten, förmågan att förhandla och enas om gemensamma angelägenheter. I det finländska samhället bygger avtal mellan parterna på ömsesidigt förtroende. Det har skapat en grund för stabilitet och enhet i samhället och för ekonomisk tillväxt och löntagarnas välfärd. Detta samarbete har bedrivits i synnerhet via de inkomstpolitiska uppgörelserna. Också i lagberedningen har trepartssamarbetet gett resultat. Exempel från den pågående valperioden är den stora pensionsreformen, utvecklingen av arbetslöshetskyddet, den nya arbetsavtalslagen, lagarna om säkerhet i arbetet och företagshälsövård och utvecklandet av alterneringsledigheten.

Avtalssystemet bevaras på stabil grund

Löntagarna har genom en lång tids verksamhet fått rätt till facklig organisering och åstadkommit system för tjänste- och kollektivavtal och fackliga förtroendemän. De här resultaten är de hörnstenar som den fackliga intressebevakningen alltjämt vilar på.

Regleringen av den finländska arbetsmarknaden har i över ett halvt sekel varit i princip oförändrad. Kollektivavtalssystemet, konfliktlösning i arbetsdomstolen och förlikningen av arbetskonflikter har anpassat sig väl till olika ekonomiska och politiska förhållanden. De har bevarat sin funktionsduglighet också när omgivningen har förändrats. För att arbetsmarknaden skall fungera i framtiden är det nödvändigt att upprätthålla de här funktionerna och det finns inga motiv till lagändringar på den här punkten.

Också EU-lagstiftning om arbetslivet är beroende av att de fackliga grundrättigheterna fungerar. Till denna del måste de emellertid erkännas som grundrättigheter i EU: s grundfördrag som inte kan rubbas med hänvisning till ekonomiska grundrättigheter. Finlands regering bör förbinda sig att verka för denna målsättning, för internationaliseringen av arbetslivet förutsätter gränsöverskridande förhandlings-, avtals och strejkrätt.

Finländska minimivillkor lika för alla oavsett nationalitet

De utländska arbetstagare som arbetar i Finland bör behandlas lika som finländarna såväl i förhållande till arbetslagstiftningen som när det gäller minimiarbetsvillkor. Under den senaste tiden har de grova fallen av felaktigt behandlad utländsk arbetskraft ökat, och kontrollen av arbetstillstånden fungerar dåligt. Bristerna i lagstiftning och kontroll utnyttjas för lagstridig verksamhet inom ekonomins gråzon. Därför måste man på alla upptänkliga sätt se till att man på allt arbete som utförs i vårt land tillämpar finländska minimiarbetsvillkor, oberoende av nationalitet. Myndighetskontrollen av arbetsvillkoren bör effektiviseras så att myndigheterna får tillräckliga resurser och befogenheter. Å andra sidan bör fackförbunden och de förtroendevalda ha effektiva metoder att delta i kontrollen.

De myndigheter som beviljar arbetstillstånd bör för sin del se till att de utländska arbetstagarna vet mera om sina rättigheter. Myndigheterna, fackförbunden och förtroendemännen måste ges rätt att övervaka att löner, arbetstid, semester och sociala förmåner gäller alla arbetstagare på lika villkor. Om en arbetstagares rättigheter kränks bör han garanteras effektiva rättsliga metoder att korrigera situationen.

Det är i främsta hand avtalsparternas uppgift att kontrollera att arbetsvillkoren som stagas i lag eller kollektivavtal följs. När Europeiska Unionen expanderar ökar arbetskraftens rörlighet. Arbetsvillkoren för de arbetstagare som kommer till Finland temporärt eller bestående bestäms i huvudsak enligt finländska normer. Dessa arbetstagare är oftast inte organiserade i fackförbund ens i sina hemländer. Det är svårt för de finländska organisationerna att övervaka att man tillämpar finländska arbetsvillkor i deras arbetsavtal. I synnerhet då arbetet i namn av tjänsternas fria rörlighet produceras av bemanningsföretag är villkoren svåra att kontrollera. För att hindra dumpning av arbetskraft ligger det också i de finländska arbetsgivarnas intresse att övervaka att finländska normer följs. Övervakningen av arbetsvillkor är i vårt land långt ifrån effektiv i europeisk jämförelse. Missbruk av utländsk och också inhemsk arbetskraft måste stävjas redan på förhand. Dessutom bör vi få effektiva möjligheter att kontrollera i efterhand.

Inom förhandsövervakningen förverkligas beställarens ansvar för att arbetsgivarplikterna uppfylls. Det är också arbetsgivarens plikt att garantera att arbets-, social- och skattelagarna följs.

Organisationernas och myndigheternas befogenheter måste ökas betydligt såväl när det gäller den arbetskraft som omfattas av arbetskraftens fria rörlighet som de arbetstagare som har arbetstillstånd. Myndigheterna måste få tillräckliga resurser. Straffpåföljderna bör bli kännbara. Arbetsgivarnas informationsplikt måste ökas så att förtroendemännen får tillräckliga uppgifter om de utländska arbetstagarna och de villkor som tillämpas på deras arbetsförhållande. Fackförbunden måste få rätt att väcka talan och försvara de arbetstagare vilkas rättigheter kränks.

Konkurrenskydda avtalssystemet

I Finland har man redan en längre tid tvistat om arbetsmarknadsorganisationernas avtalsfrihet i förhållande till konkurrenslagstiftningen. Konflikten har gällt bl.a. hurvida man genom bestämmelser i kollektivavtal kan begränsa bruket av utomstående arbetskraft. Högsta förvaltningsdomstolen avgav år 1995 ett beslut om bruket av utomstående arbetskraft i pappersindustrin, där HFD utvidgade konkurrenslagets tillämpningsområde att omfatta även kollektivavtal, vilket stod i strid

med lagens bokstav. EG-domstolen har emellertid i ett prejudicerande fall slagit fast att kollektivavtalen står utanför konkurrenslagstiftningen.

Den av Europeiska unionens grundstadga och EG-domstolens praxis bekräftade rätten till facklig organisering och kollektivavtalsverksamhet måste tryggas också i Finland och får inte elimineras genom konkurrensmyndigheternas beslut. Konkurrenslagstiftningen bör ses över i förhållande till kollektivavtalen. Arbetstagarens skydd, som finns i kollektivavtalslagens avtalsfrihet, måste hålla också för ingrepp från konkurrensmyndigheternas sida.

Utveckla offentliga sektorns löner

Att främja lönejämlikheten är viktigt om man skall komma åt den sega könssegeringen på arbetsmarknaden. Avtalsuppgörelserna inom den offentliga sektorn bör stöda en ökad lönejämlikhet. Arbetsvärderingsprogrammet bör utvecklas så att man kan jämföra löner mellan människor som gör likvärdigt arbete för samma arbetsgivare. Målet är att var och en får en lön som motsvarar arbetets krav, oberoende av bransch.

Den offentliga sektorn bör utveckla tidsenliga lönesystem som säkerställer en konkurrenskraftig lönenivå och samtidigt stöder en förbättring av produktiviteten också inom den offentliga sektorn. Man bör se till att den offentliga arbetsgivaren förmår attrahera människor och att man borgar för att personalen räcker till inom de offentliga tjänsterna också i framtiden.

Arbetsgemenskaperna utvecklas, inflytandet ökar

Arbetslivet har utvecklats men processen fortgår

FFC: s mål är ett arbetsliv som ger arbetstagaren möjlighet att utvecklas, stärka sin yrkeskunskap och påverka både sitt eget arbete och sin arbetsplats. Grundförutsättningarna för välmåga i arbetslivet är en arbetsplats som leds skickligt och mänskligt, vettigt organiserade arbetsarrangemang, en arbetsmiljö som stöder den psykiska och fysiska arbetsförmågan och arbetstidsarrangemang som beaktar arbetstagarnas behov. Ett mänskligt arbetsliv gör det också möjligt att bättre få arbetet att passa ihop med familjen och det övriga livet. Genom arbetsarrangemang och en tillräcklig personalstyrka ser man till att inte arbetet leder till alltför stor belastning och övertider. För arbetstagarna är det viktigt att klara av förändringarna i arbetslivet.

Under de två senaste valperioderna har man förnyat viktiga arbetslivslagar eller påbörjat en reform av dem. Arbetslagstiftningens funktionsduglighet bör ständigt prövas i förhållande till förändringarna i arbetslivet. FFC: s mest angelägna målsättningar inför den kommande valperioden gäller möjligheterna att samordna arbete och familjeliv, att skydda arbetstagarna för omställningar i företagen och att öka det reella inflytandet via medbestämmandeproceduren. Lagstiftningen bör ännu utvecklas för att möta de krav som nätverksbunda företag och företagsstrukturer och nya arbetsformer ställer.

Mera tid för barnen

Arbetslivet har blivit allt mer hektiskt. Arbetet tar alltmer tid och barnen får vara långa tider i dagvård eller ensamma hemma. Utvecklingen av arbetslivet har för sin del bidragit till att barnen är otrygga i samhället. Ett samhälle som fungerar dygnet runt, 24-timmarssamhället, har gjort det svårare att nå en balans mellan arbete och familjeliv. Familjernas osäkerhet när det gäller utkomsten har också ökat pga. att anställningsförhållandena har spjälkts upp.

Arbetslivet bör vara så smidigt att föräldrarna har en möjlighet att bära vård- och uppfostringsansvaret för sina barn. Arbetstids- och arbetsarrangemang bör följa familjernas behov. Papporna bör aktivt uppmuntras att ta hand om barnen mer och att flitigare utnyttja familjeledigheterna.

Finländska kvinnor har en lång tradition av att arbeta på heltid. Tvåförsörjarfamiljen har kommit till pga. kvinnornas vilja att vara ekonomiskt självständiga, kvinnornas höga utbildning och bostadspolitiken som bygger på ägande. Trots kvinnornas höga sysselsättningsgrad har nativiteten i Finland förblivit högre än i de flesta europeiska länder. Stödet till barnfamiljerna, t.ex. dagvården och avtalen om barnavårdsledigheter, liksom samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna, har haft betydelse för nativiteten och för att barnfamiljerna har klarat sig.

Ändå skaffar man barn i ett allt senare skede också i Finland. Utbildningstiderna har förlängts. De snuttifierade och osäkra anställningsförhållandena bidrar till att man skjuter fram barnafödandet till ett senare skede eller t.o.m. medvetet avstår från att skaffa barn. Forskning påvisar redan en tudelning mellan kvinnor: antingen går man in för en lång utbildning, arbetar under lång tid i olika atypiska jobb

och skaffar inga barn eller så går man in för att vara en mer utpräglad hemmamamma.

Den partiella vårdledigheten eller partiella vårdpenningen bör utvecklas så att de i högre grad än nu erbjuder ett verkligt alternativ för arbetande småbarnsföräldrar. Så ökar man barnens trygghet och förkortar vårddagarna för små barn och de ensamma eftermiddagarna för de små skolbarnen. Den partiella vårdledigheten bör utvidgas så att vardera föräldern till barn under tio år har möjlighet att förkorta sin arbetstid. På det sättet möjliggör man en smidigare relation mellan arbetet och familjelivet.

Man bör informera effektivt om den nya möjligheten till partiell föräldraledighet, följa upp hur systemet kommer igång och vid behov stärka det. Samtidigt bör man utreda arbetsgivarens kostnader för tillfällig vård av sjuka barn och utveckla en alternativ modell för att dela kostnaderna. Småbarnsföräldrar som arbetar i skift eller har krävande arbetstider bör ges bättre möjligheter att samordna jobbet med sitt familjeliv.

Trygga anställningar, trygghet vid förändringar

Den finländska lagstiftningen har visat sig otillräcklig vid strukturomvandling i företag och branschrationaliseringar. Utredningar visar att arbetsgivarnas ansvar vid uppsägningar och permitteringar är mindre här än i andra EU-länder. Exempelvis de uppsägningsgrunder som arbetsavtalslagen stipulerar, gäller inte vid internationella företagsarrangemang. De uppsägningar som görs i samband med att företagsverksamhet upphör bildar inte via avgångs- eller uppsägningsbidragen en kostnad i vårt land som motsvaras av vad det kostar i de flesta EU-länder. Därför har det i samband med företagsköp varit möjligt att lägga ner t.o.m. lönsamma finländska företag. Den skärpta konkurrensen har skapat osäkerhet hos arbetstagarna på många orter där sysselsättningen är beroende av ett enda företag.

Utgångsläget måste vara att arbetsgivarens ansvar ökar vid företagsomställningar. Istället för permitteringar och uppsägningar är det förenligt också med arbetsgivarens intressen att i högre grad än nu investera i arbetstagarnas yrkesmässiga kompetens. Till uppsägningsförfarandet borde man foga en särskild utbildningsmodell och omplaceringshjälp. Arbetstagarna blir mer mångsidigt kompetenta och det blir lättare för dem att övergå till nya uppgifter eller ett nytt företag vid byte av arbetsplats. Vid uppsägningar som har ekonomiska eller produktionsmässiga orsaker eller beror på omställning av arbetsgivarens verksamhet bör arbetsgivaren betala sina arbetstagare en ersättning i stil med avgångsbidraget, med syftet att underlätta arbetstagarens situation, utbildning och omplacering. Också i Finland har penningersättning betalats i enskilda fall.

Man bör bära ansvar också för arbetarnas psykiska hälsa vid saneringsprocesser och också när anställningsförhållandet har upphört. Företagen kan bära detta ansvar t.ex. genom att ge arbetstagaren rätt att fortsätta att utnyttja företagshälsovården för en viss tid också efter anställningsförhållandets slut.

Opraktiskt korta arbetsförhållanden gör det svårare för människor att kontrollera sitt liv. Människor tvingas att utföra snuttinsatser för flera arbetsgivare för att klara sin utkomst. Deltidsanställda bör med andra ord ges rätt till en oavbruten och tillräckligt lång minimiarbets tid per skift. På samma sätt bör man slå fast ett antal minimitimmar per arbetsvecka eller i periodarbete. Orimligt korta skift kommer bort och de mest utsatta arbetstagargrupperna, som har drabbats av sådana, får istället ett mera mänskligt bemötande.

För att behärska sitt eget liv och för den ekonomiska tryggheten är det viktigt att minska förekomsten av ofrivilligt deltidsarbete och andra former av snuttjobb. Detta är möjligt både via lagändringar och avtalsarrangemang och genom att utveckla arbetets organisering. Metoderna att utnyttja arbetskraft måste fylla kraven på samhälls rättvisa. När anställningsförhållandena är varaktiga och trygga är personalen trofast, arbetet och servicen av hög kvalitet liksom resultatet av företagets verksamhet.

Dags utveckla arbetarinflytandet

I ett demokratiskt samhälle finns det största demokratiunderskottet i arbetslivet. I verkligheten har den grundläggande lagen om företagsdemokrati förvandlats till en lag om hur man handhar uppsägningar. Medbestämmandeorganisationen ger inte arbetarna några inflytelseplatser i de fall att företaget planerar avgörande omställningar i verksamheten, omorganisering av produktion och service, att upphöra med produktionen i hemlandet, eller i besluten om personalens ställning vid omställningarna osv. Också genom medbestämmandesystemen borde man kunna bemöta arbetstagarernas förhoppningar om tryggare omställningar. Det är nödvändigt att utveckla principerna för samverkan i arbetslivet, dels för att löntagarna får större möjligheter att påverka men också för att kunna förbättra produktiviteten och konkurrenskraften.

Då den nuvarande samarbetslagen begränsar personalens inflytande till rätten att få information och delta i förhandlingar bör samarbetet utvidgas till att omfatta också företags- och affärsledningsfrågor och produktionsfrågor. Arbetsplatserna måste kunna gå mot en verklig dialog och avtalsförfarande. Samarbetslagen bör förnyas att gälla frågor som är relevanta för löntagarna, såsom arbetets innehåll och organisering, personalens kompetens och ork, och utvecklingen av arbetsgemenskapen på ett allmännare plan.

För arbetstagarernas trygghets skull måste man i samarbetsförfrandet betona också arbetsgivarens ökade ansvar för personalens sysselsättning. I samarbetsförfrandet bör man behandla möjligheterna att erbjuda annat jobb, utbildning och omplacering. Samarbetsförfrandet måste fås att omfatta också underleverantörsverksamhet och sådan utplacering av verksamheten som påverkar arbetskraftens storlek.

Arbetstagarerna bör ha bättre möjligheter att i tid påverka sådana strategiska och affärsstyrda beslut som kan rubba personalens ställning. Internationella och inhemska koncerners och företags förpliktelser bör utökas, i synnerhet då företagsverksamhet flyttas utomlands.

Då man utvecklar medbestämmandet bör man också utreda på vilket sätt arbetstagarnas påverkningsmöjligheter står i samklang med det inflytande som personalrepresentanterna har i företagets förvaltningsorgan, i frågor som gäller affärsverksamhet, ekonomi och personal.

Företagens internationella utveckling förutsätter att de europeiska gränserna för medverkan raseras och man grundar globala organisationer för medbestämmande.

Äldre arbetstagares ställning och generationsskiftet

Under det här decenniet lämnar de stora årskullarna, eller 700 000 – 800 000 arbetstagare arbetslivet. Då samtidigt nativiteten har minskat finns det inte tillräckligt många yngre människor som kunde ta över efter dem. När arbetslivet utvecklas i vårt land måste man se till att alla människor i arbetsför ålder ger sitt bidrag till att upprätthålla det finländska samhället. Man kan mota hotet om arbetskraftsbrist genom att förbättra arbetsförhållandena och -miljön, beakta de äldre arbetstagarnas särbehov och stärka människors kunskaper och ork under alla arbetslivets skeden.

Medelålders människor behöver en möjlighet att byta yrke med hjälp av vuxenutbildning och senarelägga sin pensionering med hjälp av sabbatsledigheter. I synnerhet äldre arbetstagare måste ges möjlighet att vuxenstudera för att på så sätt få en chans att klara sig på arbetsmarknaden.

Då de stora årskullarna närmar sig pensionsåldern finns det en risk för att kontakten mellan olika generationer bryts och då går de äldre arbetarnas erfarenhet och tysta kunskap förlorad för yngre generationer. FFC vill främja samarbetet mellan olika generationer på arbetsplatserna. När man arrangerar äldre arbetstagares arbete och arbetstider och fördelar arbetsuppgifterna bör man ta hänsyn till att deras kapacitet har förändrats, om man vill få dem att orka längre i arbetslivet. Samtidigt tryggas kontinuiteten, de äldres erfarenheter går i arv till de yngre och arbetsuppgifterna fördelas mellan åldersgrupperna enligt vars och ens förmåga.

För att en behärskad och mänsklig generationsväxling skall vara möjlig bör man på trepartsbasis bereda en handlingsmodell för hur generationsskiftet kan genomföras på arbetsplatserna. Modellen blir till hjälp när man utvecklar åldersstyrningen på det praktiska planet.

Kortare arbetstid i europeisk takt

Inom arbetstidspolitiken har tyngdpunkten legat på individuellt flexibla arbetstidsarrangemang som förverkligas branschvis. När man utformar arbetstiden på arbetsplatserna bör man beakta vilka behov arbetstagarna har i olika livssituationer. Utgående från det kan arbetstiden dygnsplaceras, och behovet av olika arbetsskift och deras funktion värderas. För individuella behov kan man skapa system för att spara arbetstid såsom i Frankrike och Schweiz, sabbatsledighetskonton och arbetstidsbanker o.dyl. Arbetstidsmodellerna bör också beakta behovet av och möjligheterna till livslångt lärande.

Arbetarskyddet kommer att betonas i arbetstidspolitiken. Flexibiliteten i arbetslivet gäller också arbetstiderna. Den har kunnat innebära långa arbetsdagar och arbetsveckor för arbetstagarna, oregelbunden arbetstid, stress och tidspress. Överlånga och obekväma arbetstider slår tillbaka som försämrad säkerhet och arbetshälsa. Arbetshälsokrav och risken för arbetsolyckor vid överlånga arbetsskift måste beaktas när arbetstidsmodeller utformas.

FFC följer med den internationella arbetstidsutvecklingen och i synnerhet hur arbetstiden formas i Europeiska unionens medlemsländer. Då Frankrike stiftade lag om 35-timmars arbetsvecka ökade också kraven på förkortad arbetstid i vårt land. Traditionellt har en allmän arbetstidsförkortning hos oss varit en angelägenhet för arbetsmarknadsorganisationerna. Det finns inget skäl att avvika från den linjen.

Allas rätt till sunt arbete

Säkerhets- och hälsoriskerna i arbetet belastar arbetstagarna i allt högre grad. De monotona arbetena har ökat, liksom brådskan och flera andra stressfaktorer i arbetslivet. Det gör det svårare att orka och bevara sin arbetsförmåga. Psykosociala stressfaktorer belastar också unga arbetstagare i allt högre utsträckning. Att arbetarna blir äldre kräver redan i sig att bättre arbetsförhållandena.

Arbetarskydds- och företagshälsovårdslagstiftningen har förnyats under den här valperioden. De nya lagarna ger bättre möjligheter att åtgärda arbetarskyddsproblem. Nu måste vi se till att de rättigheter lagen medför fördelas lika mellan alla arbetare också i praktiken. Det kräver tillräckliga resurser. Arbetarskyddsdistriktens resurser och multiprofessionella kompetens måste ökas och den administrativa verksamheten utvecklas.

FFC betonar att företagshälsovårdens basuppgift är förebyggande verksamhet på arbetsplatserna, och den nya lagen medför här nya förpliktelser. Avgörande för en god företagshälsovård är emellertid tillgången på dessa tjänster. Staten och kommunernas hälsocentraler bör tillsammans se till att det finns tillräckligt med goda företagshälsojänster över allt i landet. Det är särskilt viktigt för att trygga företagshälsovården på små arbetsplatser.

De nya lagarna om företagshälsovård och arbetarskydd ger bättre möjligheter att förebygga arbetsolyckor och yrkessjukdomar. De definierar arbetsgivarens ansvar för välmågan på arbetsplatsen och utsträcker sig till områden som de nuvarande lagarna om olycksfallsförsäkring och yrkessjukdomar inte täcker. Under den kommande valperioden bör man förnya lagen om yrkessjukdomar så att man också kan betrakta sjukdomar som orsakas av sociala och psykiska faktorer som yrkessjukdomar. Dessutom måste man utreda behovet att förnya lagarna om olycksfallsförsäkring.

FFC är bekymrad över att yrkessjukdomarna och de yrkesbaserade sjukdomarna är så vanliga. Sådana är t.ex. sjukdomar i stöd- och rörelseorganen och olika sjukdomar som förorsakas av kemikalier. Förebyggande verksamhet bör alltmer koncentreras på att man utreder de verkliga arbetsförhållandena bakom olyckor som har inträffat och sjukdomar som har brutit ut.

Verksamheten på själva arbetsplatsen är i nyckelställning när det gäller utvecklandet av arbetarskyddet och arbetshälsan. Betydelsen av samarbetsförfarande i arbetarskyddet är stor när de nya lagarna skall köras in. Lagen om samverkan inom arbetarskyddet är emellertid föråldrad och beaktar inte i tillräcklig utsträckning de förändringar som har skett i företagets struktur, i de nätverksbaserade produktionsmodellerna eller de allt mindre företagen. Lagen bör förnyas så att personalens arbetarskyddsrepresentant ges likvärdiga verksamhetsförutsättningar, oberoende av arbetsplatsens storlek, verksamhetens organisation eller bransch.

Under den kommande valperioden borde lagen om övervakning av arbetarskyddet förnyas. Man bör ompröva skyldigheten att välja arbetarskyddsombud i små företag, vad begreppet arbetsplats omfattar ur den befullmäktigades perspektiv och framför allt hur mycket tid uppdraget kräver. Man skall också kräva tillräcklig kompetens och utbildning av arbetsgivarens representant.

Rusmedelsmissbruket har ökat hälsoriskerna i arbetslivet. Lagen om integritetsskydd i arbetslivet och de kommande stadgandena om drogtest klargör för sin del de öppna frågor som gäller drogmissbruk och drogtester. För att garantera arbetstagarnas rättsskydd och en saklig vård är det ändå lika viktigt att verka för ett fungerande system där arbetstagarna kan anvisas vård och möjlighet till rehabilitering medan anställningsförhållandet förblir i kraft.

Mögel och andra orenheter i inomhusluften är en annan betydande hälsoriskfaktor på arbetsplatserna. Fuktighetsskador och dåligt skött byggnadsunderhåll skapar problem med inneluften. För att eliminera problemet krävs direktiv för kartläggning, sanering och eftergranskning.

Arbetslivet fortsätter att utvecklas, programmen mångsidigare

Under två valperioder har programmen för att utveckla arbetslivet gett positiva erfarenheter. Därför bör programmen fortsätta och med ännu större insatser. Arbetslivsprogrammen borde bli permanenta så att de samlas under ett paraply, som erbjuder alternativa ämnesområden och metoder vid utvecklandet av arbetsplatserna. Olika arbetsplatsprojekt får på det sättet möjlighet att fokusera sin utveckling på särskilda områden, som att främja jämställdheten eller orken eller badda för generationsväxlingen.

Projekten inom arbetslivets utvecklingsprogram, som i praktiken arbetsgivaren har tagit initiativ till, har inte nått de allra mest problematiska och helt outvecklade arbetsplatserna. Utvecklingsprogrammen bör få resurser för att också dessa, oftast små arbetsplatser, skall nås av möjligheten att utvecklas.

Inom forskningen behövs en större fokusering på arbetarskydd och arbetshälsa och på att utveckla en verklig dialog på arbetsplatserna.

Företagens sociala ansvar

Globalt samhällsansvar

Av både företag och näringsliv kan man förutsätta ett socialt ansvar, såväl nationellt som globalt. Det sociala ansvaret handlar om ekonomiska, miljö- och sociala frågor. Till de sistnämnda hör exempelvis arbetslivets grundrättigheter som definieras i ILO-konventioner.

Fackföreningsrörelsen, medborgarorganisationerna och etiska investerare bör aktivt uppmuntra företagen att bära sitt sociala ansvar i Finland såväl som på annat håll i världen. Fackföreningsrörelsen borde ingå avtal om detta med storföretagen. Flera av de europeiska och internationella yrkessekreteriater har ingått avtal med tiotals multinationella företag om att t.ex. förhindra användningen av barnarbetskraft eller att respektera ILO:s grundrättigheter. I de här grundrättigheterna ingår å ena sidan förbud mot barnarbete, diskriminering och tvångs- eller slavarbete, och å andra sidan rätten att organisera sig fackligt och förhandla kollektivt.

Regeringen förväntas ta aktivt ställning för EU:s strävanden att lyfta fram och främja företagens sociala ansvar. Det sociala ansvaret bör tas också i offentliga anskaffningar och utvecklingshjälp.

Regeringen skall som ägare se till att statsbolag och andra bolag som staten har inflytande i förbinder sig att följa OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Samtliga OECD-länders regeringar förutsatte uttryckligen, när de godkände de reviderade riktlinjerna sommaren 2000, att de följs. De har också själva förbundit sig att främja dem. Villkor för offentlig finansiering bör vara att kunden förbinder sig vid ett socialt ansvar. Villkor som kan komma ifråga är att krediterna är genomskinliga, informationen öppen, konsultationen bred, standarderna bindande, att man tillämpar normer för mänskliga rättigheter, motarbetar korruption osv. Målet är att säkerställa att dylik praxis tillämpas av de nationella, nordiska och europeiska offentliga finansieringsinrättningarna och slutligen också av Världsbanken och Valutafonden.

Enligt riktlinjerna bör företagen förutsätta, inte bara av sina dotterbolag, utan också av sina affärspartners och underleverantörer att principerna i OECD:s riktlinjer följs.

Riktlinjer för socialt ansvar på trepartsbasis

Europeiska kommissionen inledde den europeiska debatten om företagens sociala ansvar med en grönbok år 2001 och fortsatte debatten med ett policydokument sommaren 2002. Europeiska Unionen har som sin utgångspunkt haft att EU skall bli den mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen. Man bör kunna upprätthålla en hållbar ekonomisk tillväxt, skapa nya och bättre arbetsplatser och öka den sociala samhörigheten.

Företagen betonar att det sociala ansvaret baserar sig på frivillighet. FFC anser att helt frivilliga initiativ inte är nog för att trygga arbetstagarnas och medborgarnas rättigheter. Minimivillkor måste slås fast och lika förutsättningar garanteras i lag. Företagens sociala ansvar bör ges egen nationell dimension i länder med långtgående reglering av t.ex. arbetslivet, miljöskyddet och den ekonomiska verksamheten. Regleringen är en grund som kompletteras av företagsbaserade riktlinjer för vad det sociala ansvaret innebär. Man känner igen ett företag som bär sitt sociala ansvar på att företaget följer minimivillkoren i lagstiftningen och kollektivavtalen. Det är inte alltid självklart.

Att företagen bär sitt sociala ansvar är en angelägenhet för hela det finländska samhället. Därför bör regeringsprogrammet innehålla ett program för socialt ansvar på trepartsbasis. Programmet bör skrivas av statsmakten, arbetsgivarna, facket och medborgarorganisationerna. Det bör innehålla lagstiftningsåtgärder, skapandet av en god praxis och handlingsplan, uppföljning och värdering och en dialog mellan olika intressenter.

Behovet av ökat företagsansvar gäller särskilt reglerna för hur företag och offentliga samfund bedriver konkurrensutsättning, bildar underleverantörskedjor eller sörjer för personalen i tider av ständig turbulens.

Arbetsgivarens ansvar i nätverksbaserad produktionsmodell

Strukturumvandlingarna i företags- och andra arbetsgivarorganisationer har gjort människorna otrygga. Organisationsförändringarna har lett till nätverksbaserade produktionsmodeller, underleveranser, köptjänster, bolagiseringar, kontraktstillverkning, affärsöverlåtelser osv.

Man bör säkerställa att huvudleverantören eller -entreprenören ansvarar för att minimivillkoren uppfylls inom hela underleveranskedjan. Företagen får inte kringgå sitt ansvar genom att spjälka upp sin verksamhet. Den här utgångspunkten innebär olika slags ansvar i förhållande till arbetslivslagarna.

Ansvaret är speciellt viktigt inom arbetarskyddet. För att garantera att arbetarskyddet fungerar i underleveranser och andra motsvarande former för utlagd verksamhet bör man precisera de lagstadgade förpliktelser den arbetsgivare har som beställer arbetet. När man gör upp kontrakt om underleverans eller motsvarande bör man se till att underentreprenören, underleverantören eller andra som utför ett uppdrag eller en tjänst följer tillbörliga arbetsvillkor och dessutom har reella förutsättningar att klara av sina arbetarskyddsförpliktelser. Att lägga ut verksamhet får inte i praktiken leda till försämrade säkerhet för arbetstagarna.

Man borde också lagstadga en förpliktelse för den intressent som fungerar som beställare att följa upp det utförande företagets verksamhet under den tid avtalet gäller. På så sätt kan man säkerställa att verksamheten följer reglerna för arbetarskydd och vid behov påtala eventuella brott mot de lagstadgade plikterna eller i sista hand lösa upp avtalet.

Nej till konkurrensutsatta arbetsvillkor och -förhållanden

Konkurrensutsättningen som företag och samfund bedriver har gått till ytterligheter ur arbetstagarnas synvinkel. När man konkurrensutsätter underleveranser, köptjänster och andra anskaffningar utgör arbetskraftskostnaderna en stor del av offertens pris. Då priserna pressas till ett minimum har man ofta prutat på arbetsvillkoren, uppskattat personalbehovet orealistiskt, pressat arbetstakten och arbetsförhållandena. Företagens etiska koder är inte tillräckliga vid konkurrenssituationer. Därför kräver FFC en lagstiftning som ger spelregler och garanterar ett rättvist förfarande med tanke på löntagarna och hela samhället.

Det har förekommit osunda element i konkurrensutsättningen av offentliga tjänster och i synnerhet inom trafik och vägskötsel. Praxis är att företag i samma bransch ömsom vinner och ömsom förlorar, vilket gång efter gång ställer arbetstagarna inför orimliga förändringar. Arbetstagarnas ställning, deras rättigheter och förmåner måste tryggas bättre än hittills i dylika fall. Man måste också säkerställa att arbetstagarna överflyttas som gamla anställda till det företag som har vunnit anbudstävlingen vid offentliga köp.

Som affärsöverlåtelse enligt EU-regler uppfattas inte omorganisering av förvaltningsmyndigheter eller överflyttning av administrativa uppgifter från en myndighet till en annan. Å andra sidan hindrar inte reglerna att medlemsländer genom nationella bestämmelser tryggar anställningsförhållandena i samband med privatiseringar. Finlands lagstiftning bör kompletteras så att statens och kommunernas tjänsteinnehavare vid affärsöverlåtelser behandlas jämbördigt med dem som har arbetsförhållande. Arbetstagarnas trygghet vid affärsöverlåtelse bör omfatta också arbetsförhållanden som följer sjömanslagen.

Vid offentliga köp måste man i såväl EU:s som nationella bestämmelser säkerställa att sakliga arbetsvillkor och en god arbetsmiljö upprätthålls i ifrågavarande bransch. Inköpsens kostnadsfaktorer bör uppskattas utgående från samhällets helhetsintressen och inte bara ur den aktuella inköpsmyndighetens perspektiv. Dylik rättspraxis tillämpas redan i EG-domstolen. Vid inköp från tredje land bör man respektera arbetsorganisationen ILO:s normer om arbetslivets grundrättigheter. Produkter som i strid med ILO:s konventioner har tillverkats av t.ex. tvångsarbetskraft bör man vägra befatta sig med.

Kunskap ger arbete, välfärd och trygghet vid förändringar

Kompetens bästa anställningsskyddet

Finlands framgång får inte bygga på låga löner utan framgången beror på ett starkt kunnande. Utbildning och viljan att lära sig nytt förbättrar individens ställning på arbetsmarkanden, minskar risken för arbetslöshet och ökar samtidigt chansen att klara sig på arbetsmarknaden och i samhället. Investering i kompetens är ett effektivt omställningsskydd. En människa som har kontroll över sitt arbete orkar bättre och är beredd att stanna längre kvar i sitt jobb.

De flesta arbetsplatser kräver minst en yrkesexamen på den andra nivån. En nationell målsättning som berör hela befolkningen är att denna examen är ett minimikrav. Omkring en miljon löntagare lämnar arbetslivet före utgången av år 2015. En betydande del av dem verkar inom arbetaryrken. Den förutspådda bristen på kompetent arbetskraft hindrar och försvårar utvecklingen av en konkurrenskraftig produktion och serviceverksamhet. Ett samtidigt hot är att den höga arbetslösheten fortsätter.

En fördjupning av den strukturella och långtidsarbetslösheten måste motas i grind. Det kräver ett kompetenslyft av hela den vuxna befolkningen, resurser till de områden där arbetslöshetsrisken är betydande och utbildning i de branscher där man förutspår brist på kompetent arbetskraft.

Lika möjligheter

Jämlikhet i utbildningen stöds av att utbildningen ses som en avgiftsfri offentlig serviceform och inte som en marknadsvara. Att skapa kunskap på lika villkor innebär att alla har möjlighet att utveckla sin egen kompetens oberoende av ställning på arbetsmarknaden eller ålder. Ett jämlikt utbildningssystem som stöder enheten i samhället bygger på en tillräckligt stark nationell och statlig utbildningspolitik.

För att garantera jämlika utbildningsmöjligheter måste man utveckla det allmänna studiestödet så att studier på heltid är möjliga för alla. Ett sätt är att som tillägg till den grunddel som staten betalar grunda en fond av medel från arbetsgivaravgifter för att kunna bevilja studielån med låg ränta.

En bra skola stöder barnet och familjen

En hörnpelare för välfärdssamhället och jämlikheten är den allmänbildande grundskolan som är gemensam för alla. Om man stärker den stöder man samtidigt hela utbildningssystemet. Alla barn bör ha möjlighet att i sin närskola få mångsidig undervisning av hög kvalitet. Tillräckliga resurser bör anvisas till elevvård och skolhälsovård, till eftermiddagsvård och klubbverksamhet. Skoldagen bör göras till en mångsidig och fungerande helhet.

Attraktiv yrkesutbildning

En mängd yrkeskunniga människor i basuppgifter lämnar arbetsmarknaden inom de närmaste åren. Ändå finns det många branscher inom yrkesutbildningen på den andra nivån som har svårt att locka tillräckligt med studerande. Lagarna om yrkesutbildning på andra nivån borde förenhetligas. Eleverna måste få verkliga möjligheter att införliva gymnasiestudier med sina yrkesmässiga studier. De som studerar i gymnasierna bör för sin del ges möjligheter att införliva yrkesorienterade ämnen i sina studier. Genom att förenhetliga lagarna tryggar man verksamhetsförutsättningarna och gemensam utbildning också i små läroinrättningar. Gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning bör m.a.o. slås ihop.

Lagen om läroavtalsutbildning bör införlivas med lagen om yrkesmässig vuxenutbildning. Samtidigt bör man utveckla läroavtalsutbildningens kvalitet och kvalitetskontroll och se till att den kan tillämpas i olika branscher.

Yrkesutbildningen kan göras attraktiv om undervisningens kvalitet och studiemiljön förbättras. Moderna hjälpmedel, material och utrymmen är viktiga för hur lockande utbildningen är. Statens budget bör i framtiden uppta egna anslag för investeringar i undervisningsmateriel. Yrkesutbildningens enhetspris bör höjas i de branscher som under de närmaste åren har stora behov av arbetskraft och vilkas nybörjarplatser nu inte fylls upp.

Antalet nybörjarplatser inom den grundläggande yrkesutbildningen bör bibehållas minst vid nuvarande nivå, och vid behov ökas inom områden som behöver arbetskraft. Också lärlingssystemet på arbetsplatserna måste genomgå en kvalitetsreform och tillräckliga resurser sträckas till. Det är läroanstalternas och arbetsgivarnas skyldighet att se till att handledarna på arbetsplatserna får den utbildning som krävs för att bära ansvaret för läroavtalsutbildningen.

Vuxenutbildning som utmaning

Vuxenutbildningen kommer under de närmaste åren att fokuseras på att kännbart förbättra utbildningsmöjligheterna för de medelålders vuxna människor som saknar examen. Det förutsätter ett långsiktigt och mångårigt kompetensutvecklingsprogram, i enlighet med besluten i den parlamentariska vuxenutbildningskommittén. Målet bör vara att programmet når minst 10 000 vuxna per år fr.o.m. år 2004. Programmet bör vid behov kunna pågå till årtiondets slut. De vuxna som sedan länge har stått utanför all utbildning måste uppmuntras att öka sina kunskaper och spöras att söka sig till sådan utbildning som passar in i livssituationen.

Som ett alternativ lämpligt för vuxna som är med i arbetslivet bör man utveckla systemet med fristående examina och det slags utbildning som leder till sådana. Denna utbildning bör utformas så att den motiverar människor att delta i examensproven. En god förberedande utbildning följer individuella läroplaner och förbättrar inlärningsberedskapen. Examensavgifterna bör vara rimliga inom alla branscher. De som bedömer de fristående examensproven bör ges bättre premisser att verka.

Arbetsgivaren kan förutsättas vilja satsa på de anställdas kompetens genom att ekonomiskt stöda deras yrkesstudier. Arbetsplatserna bör utveckla ett vikariesystem som gör det möjligt för de anställda att frikopplas för studier. I motsvarande grad behövs det flexibla arrangemang genom vilka arbetslösa kan hoppa in istället för de anställda som studerar. Det bör bli lättare att dra nytta av tidigare lärdomar. Examensinriktad läroavtalsutbildning av arbetstagare som saknar grundläggande yrkesexamen bör kopplas loss från läroavtalsutbildningens kvotsystem.

För att kompetensutvecklingsprogrammet för den vuxna befolkningen skall lyckas måste man också säkerställa de studerandes utkomst under studierna, bl.a. genom att förbättra villkoren för vuxenutbildningsstödet och de arbetslösas utbildningsdagpenning, sporra till aktivt utnyttjande av möjligheten till alterneringsledighet och på allt sätt motivera vuxna människor att utbilda sig.

De yrkesinriktade vuxenutbildningscentralerna och specialläroinrättningarna för yrkesstudier bör garanteras en stabil och rättvis statlig finansiering. Deras särställning som specialinrättningar för yrkesinriktade studier för vuxna i arbetslivet bör också definieras i lag. Det behövs ett nätverk av inrättningar som ger sådan utbildning och samarbete dem emellan. Också det fria bildningsarbetet och dess institut har en roll i sammanhanget som bör definieras och stödas. Fackföreningsrörelsens och arbetarrörelsens egna läroinrättningar uppfyller sin uppgift genom att främja utbildningsmässig jämlikhet och förkovra medborgarfärdigheterna i arbetslivet.

Grundandet av läroinrättningar för vuxna bör garanteras finansiering. Läroinrättningarna bör få bättre förutsättningar att erbjuda sina kurser direkt till arbetsplatserna genom att göra det fördelaktigare för i synnerhet små och medelstora företag att höja personalens kompetens.

Utveckla yrkeshögskolan

Yrkeshögskolornas uppgift är att ge arbetslivet kompetenta och sakkunniga arbetstagare. De har en betydelse också för den regionala utvecklingen. Under de närmaste åren måste deras roll befästas som unika, arbetslivsorienterade läroinrättningar inom högskolväsendet. Universitetsmodellen bör inte användas som grund för utvecklingen av yrkeshögskolorna. De här bör orientera sig också mot yrkesläroinrättningarna på andra stadiet och för sin del hålla yrkesutbildningens dörrar öppna. Yrkeshögskolornas grundexamina bör ständigt utvecklas och undervisningen hålla en hög kvalitet. Erfarenheterna av experimenten med fortsatta studier ger underlag för beslut om hur påbyggnadsstudierna arrangeras i framtiden.

Antalet nybörjarplatser i yrkeshögskolorna har ökat tillfredsställande. Man bör noga överväga om det är motiverat att öka totalantalet nybörjarplatser i högskolorna i förhållande till årskullarnas storlek. Däremot bör man bereda sig på att öka studieplatserna inom yrkeshögskolornas vuxenutbildning och den öppna yrkeshögskolan. De som har avlagt examen på institutnivå bör ges möjlighet att bygga på med examen från yrkeshögskola.

Utbildningen utvecklas i samråd med arbetslivet

Hela den yrkesmässiga utbildningen, inklusive yrkeshögskolorna, bör utvecklas i samarbete med arbetslivet på basen av modellen för samverkan på trepartsbasis. Mera resurser ges för att stärka de branschvisa utbildningskommissionernas roll som barometrar för förändringar i arbetslivet och som föregångare. Också TE-centralerna bör få fungerande organ på trepartsbasis. I läroinrättningarnas förvaltning bör man beakta kontakten till arbetslivet.

Garanterat kulturutbud

Finlands konkurrenskraft och den levnadsstandard som följer därav bygger på bildning och kompetens. Sparåtgärderna de senaste åren har minskat den sociala mångfalden i möjligheterna till bildning och utbildning.

Under de senaste tio åren har biblioteksbesöken ökat med en tredjedel. Under samma tid har bibliotekens budgetmedel minskat lika mycket. Biblioteken bör få tillräckliga resurser.

Utvecklad socialförsäkring och tjänster som beaktar förändringar i arbetslivet

Socialskyddet bör byggas i samarbete mellan de olika parterna. På arbetsmarknadsorganisationernas ansvar faller i synnerhet det inkomstrelaterade socialskyddet. Sysselsättningsgraden måste höjas för att finansieringen av socialskyddet skall garanteras. Lösningar som har visat sig fungera är konjunkturbuffertar i arbetslöshetsskyddet och pensionsskyddet. De har jämnat ut fluktuationerna i arbetsgivar- och löntagaravgifterna. Man bör se till att konjunkturbuffertarna i pensions- och arbetslöshetsskyddet är tillräckligt stora.

Viktiga principer för socialförsäkringen är att den är inkomstrelaterad, lagstadgad och heltäckande. Socialskyddet bör sporra till arbete, inspirera till studier och vara lyhört för livssituationer. Det inkomstrelaterade socialskyddet bör utvecklas i relation till det förändrade arbetslivet så att alla som är med i arbetslivet är delaktiga av det, oberoende av anställningsförhållandets form och längd. När sociallagstiftningen bereds är det skäl att fästa särskild uppmärksamhet vid att förhindra att människor faller emellan och noggrant utvärdera lagarnas inverkan på kvinnors och män socialskydd.

Arbetslöshetsskyddet centralt i löntagarens socialskydd

Arbetslöshetsskyddet finns till för att ge en utkomst när det inte finns jobb att få. Om man skär i arbetslöshetsskyddet skapas inga nya arbeten.

Arbetslöshetskassorna har hand om det inkomstrelaterade arbetslöshetsskyddet och de är en väsentlig del av den finländska löntagarens socialskydd. Dagens a-kassor garanterar medborgarna utkomst under arbetslösheten på ett sakkunnigt och mänskliga sätt. Fackföreningsrörelsens a-kassor ger medlemmarna information, vägledning och råd redan på arbetsplatsen. Kassornas arbetslöshetsskydd är effektivt, förmånligt och enkelt att handskas med.

I finansieringen av arbetslöshetsskyddet bör staten stå för grunddagpenningen i dess helhet. A-kassornas verksamhetsförutsättningar bör tryggas.

Under den gångna valperioden har arbetslöshetsskyddet förnyats. Bl.a. har de olägenheter korrigerats som kom in i och med recessionsårens nedskärningar. Den reform som träder i kraft 2003 syftar till att, parallellt med arbetskraftspolitiska åtgärder, förbättra arbetslöshetsskyddet och arbetskraftspolitiken i en riktning som främjar långvarigt arbete, arbetsförmåga och sysselsättning.

Följderna av förändringarna i arbetslöshetsskyddet bör följas upp och vid behov borde kanske arbetsvillkoret förkortas ytterligare, för att förhindra fattigdom och utslagning. Man bör fortsätta att eliminera olägenheterna i de arbetslösas utkomstskydd. Man bör utreda hur deltidsarbetarnas utkomst skall tryggas efter det att perioden för jämkad dagpenning är över. Det bör bli lättare för att arbetslösa att delta i frivillig vuxenutbildning.

Slutförd reform av arbetspensionerna

Arbete ger arbetspension. Pensionen är det samma som en senarelagd lön. Med tanke på löntagaren ålderdom och eventuella arbetsförmåga är det viktigt med en tillräcklig pension som kan betalas ut under alla omständigheter, också under ekonomisk nedgång.

De finländare som är över 65 år ökar i förhållande till den arbetande befolkningen från 26 procent till över 41 före utgången av år 2020. Den finländska medellivslängden ökar också. Den genomsnittliga pensioneringsåldern bör fås att stiga från nuvarande 59 år för att pensionerna skall kunna finansieras i framtiden.

Den centrala utgångspunkten för det pensionspaket som arbetsmarknadsorganisationerna knöt hösten 2002 var att skapa förutsättningar för människor att stanna kvar längre i arbetslivet. Der förutsätter att man på ett nytt sätt tar hänsyn till de äldre i arbetslivet. Också beskattningen av s.k. köppensioner måste få att stöda en högre pensioneringsålder.

Människors egna möjligheter att välja när de går i pension blir bättre, och pensionsnivån stiger om man går i pension vid en senare tidpunkt. Reformen, som träder i kraft 2005, eliminerar också den nuvarande orättvisan att pensionspoäng börjar samlas först vid 23 års ålder. Också i övrigt kommer pensionen att utformas rättvisare: när man arbetar samlas pensionspoäng och arbetsbyte minskar inte pensionspoängen. Bl.a. snuttarbetares och småbarnsföräldrars pensionsskydd förbättras.

I och med pensionsreformen blir också lagstiftningen redigare. Pensionerna i den offentliga sektorn är en separat förhandlingsprocess. Det blir nästa riksdag som slutligen stadfäster den förenhetligade arbetspensionslagstiftningen som har beretts på trepartsbasis. De organisationer som representerar de kommunala löntagarna bör ges rätt att förhandla om pensionerna då den kommunala pensionsstadgan förs in i lagen.

För att trygga arbetspensionerna bör det framgångsrika samarbetet mellan arbetsmarknadsparterna och statsmakten, som bygger på överenskommelse, förtroende och gemensamt ansvar, fortsätta också under kommande valperiod.

Uppmärksamma tidig rehabilitering

En del av pensionspaketet är reformen av yrkesmässig rehabilitering som träder i kraft i början av år 2004. Arbetspensionsanstalterna förpliktigas att ge yrkesmässig rehabilitering åt arbetstagare redan i det skede då man konstaterar att en sjukdom, ett fel eller en skada kan hota arbetsförmågan i framtiden. Redan dagens behovsprövade rehabilitering har kunnat föra många människor tillbaka till

arbetslivet och hjälpt dem att stanna kvar i arbetet. Över hälften av dem som har fått yrkesmässig rehabilitering före ett pensionsbeslut har återvänt till arbetet.

Det krävs alltid aktivitet för att söka rehabilitering, inte minst från arbetstagaren själv, men också från arbetsgemenskapen och företagshälsovården. Företagshälsovårdens insats för att reformen skall lyckas är av största betydelse.

En snabb och flexibel rehabilitering är A och O för att bevara den rehabiliterades tro på att åtgärderna ger resultat. Samarbetet mellan olika förvaltningsgrenar bör förbättras.

En yrkesmässig rehabilitering som ges i tid och som lyckas är en insats som alla parter, allt från individen själv till samhället, arbetsgivaren och pensionsanstalterna, har nytta av.

Om företagshälsovårdens personal skall ha beredskap att konstatera behovet av tidig rehabilitering behövs det utbildning som också samhället måste stöda.

Sjukförsäkringen behöver ett system med deltidsdagpenning. Det underlättar återinträdet i arbetet och kan i vissa fall vara en förutsättning för att någon kan börja arbeta igen.

Folkpensionsanstaltens finansiering redigare

Finansieringen av folkpensionsanstaltens verksamhet bör förnyas och göras redigare. Den förtjänstdel som betalas löntagarna som ersättning för förlust av inkomst bör finansieras med avgifter baserade på lönen. Däremot bör man av sysselsättnings skull undvika andra lönebaserade avgifter som höjer arbetskraftskostnaderna.

Den lagstadgade sjukförsäkringens utgifter har i huvudsak finansierats av arbetsgivaravgifter och avgifter som den försäkrade har betalat. Staten deltar i utgifterna vid behov via budgeten. De avgifter som har drivits in under de senaste åren har inte täckt utgifterna för sjukförsäkringen, utan budgetöverföringen har ökat. I synnerhet medicinersättningarna blir hela tiden dyrare. Det finns ett stort tryck på att minska förmånerna och höja sjukförsäkringsavgifterna.

Sjukförsäkringens finansiering behöver förutom kontinuitet också klara principer. Den s.k. SOMERA-kommittén, som har dryftat social- och hälsovårdsutgifterna på lång sikt, har en modell som permanent skulle förbättra sjukförsäkringens finansiering, stärka försäkringsprincipen och bevara det gemensamma ansvaret.

Enligt modellen förnyas sjukförsäkringens finansiering med en arbetsinkomstförsäkring, i vilken de inkomstrelaterade sjukförsäkrings-, moderskaps-, specialmoderskaps- och faderskaps- och föräldrapenningarna i framtiden finansieras helt med arbetsgivaravgifter. Samtidigt är det motiverat att arbetsgivaravgifter också i fortsättningen finansierar sjukförsäkringsersättningarna för utgifterna för företagshälsovården. I enlighet med de allmänna finansieringsprinciperna i socialskyddet betalas grunddagpenningarna vid sjukdom, moderskaps- och föräldraledighet

med allmänna medel. Sjukvårdsförsäkring kan finansieras genom sjukförsäkringsspremier som den försäkrade betalar, men det är motiverat att också staten genom en egen andel deltar i denna sjukförsäkrings kostnader.

Aktiverande socialpolitik

Största risken för utslagning har de som har varit länge arbetslösa, och de utvecklingshandikappade som lever på minimiutkomstskydd och som står utanför alla slags aktiveringsåtgärder. Genom samarbete mellan olika myndigheter kan man anslå medel för att på riktigt hjälpa dessa människor. Någon form av aktivering är alltid att föredra. Genom en aktiv social- och arbetskraftspolitik bör man förbättra människors grepp om sitt eget liv, så att de får möjlighet att bättre ta ansvar för sig själva och sin utkomst.

Arbetslöshet får inte pågå i det oändliga utan måste kunna brytas senast efter sex månader, vilket också är utgångspunkten för EU: s aktiva arbetskraftspolitik.

Man behöver åtgärder och åtgärdshelheter som syftar till individuell och långsiktig rehabilitering, utbildning och stödarbete för att bryta långtidsarbetslösheten. Alla långtidsarbetslösas arbetsförmåga och hälsotillstånd bör utredas.

Inom arbetskraftspolitiken bör man i första hand kunna erbjuda ett jobb. Arbetspraktik, rehabiliterande arbete och andra arbetskraftspolitiska åtgärder som inte bygger på anställning kan för sin del hjälpa unga, i arbetslivets begynnelse-skede, som behöver hjälp med att få kontroll över sitt liv, men som trots allt har varit arbetslösa länge.

Man bör främja studier och läroavtalsutbildning i samband med stödsysselsättning. Utgångspunkten när man förbättrar svårssysselsatta personers kunskapsnivå bör vara individuella stödåtgärder och vägledning. Utan individuellt, skraddarsytt stöd och vägledning kan studier i samband med arbete bli alltför krävande för svårssysselsatta människor.

De arbetslösa bör motiveras att inleda allmänbildande studier. Via dessa studier kan den arbetslöse få färdigheter, förutan vilka det har varit omöjligt att söka sig till utbildning som leder till en examen. Allmänbildande studier kan i bästa fall hjälpa den arbetslöse att lära sig hur man studerar, kan stärka självförtroendet och själv-säkerheten.

De utvecklingshandikappade arbetslösa har ökat med över tio procent sedan 1997, fastän samtidigt samtliga arbetslösa arbetssökande har blivit färre. De utvecklingshandikappade arbetslösa var 40 500 år 2001. För dem är det särskilt svårt att få permanent fäste i arbetslivet.

Alla människor bör ha rätt till arbete. Arbetet ger mening i livet och gör människor delaktiga i samhället. Också för de utvecklingshandikappade är det främsta målet att komma in på den öppna arbetsmarknaden. Särskilda sysselsättningsstöd behövs för att sysselsätta svårssysselsatta utvecklingsstörda.

Utvecklad social- och hälsovård

Special- och hälsovårdstjänster bör garanteras medborgarna i alla landets delar. Det är också framdeles kommunernas ansvar att producera dessa tjänster. För jämlikheten i samhället är det viktigt att de bekostas med i huvudsak skattemedel. Statens andel av välfärdstjänsternas finansiering bör stabiliseras genom lagstiftning och fleråriga program.

I den framtida social- och hälsovården ligger tyngdpunkten på den förebyggande verksamheten och vid att upprätthålla funktionsförmågan. De åtgärder som det nationella hälsoprojektet förutsätter bör förverkligas.

Privata vårdförsäkringar bör inte få skatteavdragsförmåner, som belastar de resurser den offentliga sektorn behöver.

Barnfamiljernas serviceutbud bör utvecklas som en helhet. Kompetensen inom rådgivningsverksamheten och skolhälsovården bör tryggas. Barndagvården bör utvecklas så att den gör det möjligt för föräldrarna att arbeta. Det viktigaste stödet till barnfamiljerna är barnbidraget som bör förbli skattefritt. Barnbidragen bör höjas. Också bostadspolitiken bör utformas så att den stöder barnfamiljerna.

Finland en bättre plats för produktion

Aktiv näringspolitik

Vid sidan om en ekonomisk och penningpolitik som stöder tillväxt har näringspolitiken en avgörande roll för att upprätthålla välfärden och en positiv sysselsättningsutveckling. Beslutsfattarna bör ge industrin och servicenäringarna gynnsamma verksamhetsmöjligheter i Finland. Med statliga och kommunala åtgärder bör man verka för att industrin och servicen kan växa i hemlandet, på den expanderande EU-marknaden och i exporten.

Basindustrins och de privata tjänsternas framgång borgar i sista hand också för en tillräcklig finansiering av de offentliga välfärdstjänsterna. Det finländska arbetets produktivitet och den industriella och tjänsteproduktionens konkurrenskraft bör hållas på en nivå som räcker till också för den globala marknaden. Goda välfärdstjänster, ett heltäckande socialskydd och en fungerande infrastruktur är en väsentlig del av Finlands goda konkurrenskraft.

Inom alla serviceområden, turismen, transporten och välfärdstjänsterna finns det ännu många outnyttjade möjligheter. Genom att utveckla dem kan man skapa många nya arbetsplatser. När EU växer erbjuder Östersjöns ekonomiska område marknader för såväl privata servicebolag som exportmöjligheter för den know how som kommunerna har i produktionen av offentliga välfärdstjänster.

Trots påståenden om motsatsen är inte industrin någon försvinnande nedgångssektor ens i Finland. Den industriella strukturen i Finland har blivit avgjort mångsidigare. Vid sidan om informations- och telesektorns framgångshistorier har skogs- och basmetall-, den kemiska och också livsmedelsindustrin förnyats och förstärkts. Tillväxt- och sysselsättningspotential finns också inom industrin. Den har en stor betydelse för den regionala jämlikheten, då en betydande del av industrins arbetsplatser finns utanför de egentliga tillväxtcentra.

Vägen till en verklig konkurrenskraft och hållbar utveckling för hela det finländska samhället går genom den höga kunskapsnivån och de inbördes goda reaktionerna och samarbetet mellan den offentliga makten, företagen och arbetsmarknadsorganisationerna — det sociala kapitalet. En viktig del av partnerskapet är den aktiva näringspolitik som statsmakten bedriver. Med den bör man sträva till att skapa nya arbetsplatser inom hela nationalhushållningen och i synnerhet i de värsta arbetslöshetsregionerna i östra och norra Finland.

Bättre statlig ägarstyrning

Statsbolagen och de statliga andelsbolagen bör bevara sin framträdande roll i landets ekonomiska liv. Utgångspunkten för företags- och ägararrangemang bör vara att bolagen utvecklas och produktionen och arbetsplatserna tryggas och kan öka i Finland. Det finns ingen grund för att av ideologiska skäl sälja statlig egendom eller privatisera. Staten bör också framgent fungera som en aktiv och ansvarsfull ägare också i börsbolag. Personalen bör vara representerad i bolagens styrande organ.

Inom ägarstyrningen är det viktigt att uppfylla de närings- och industripolitiska målsättningarna vid sidan om avkastningsförväntningarna. Därför bör ägarstyrning förbättras genom koncentration. Av de planer som har framförts hittills är den naturligaste platsen för ägarstyrning handels och industriministeriets avdelning för ägarpolitik, vars expertresurser också bör ökas.

Satsa på forskning och produktutveckling

Finlands ekonomiska tillväxt är inte möjlig utan en modig satsning på forskning och produktutveckling. Teknologin påverkar den ekonomiska tillväxten på ett avgörande sätt. Av OECD-länderna har Finland näst efter Sverige investerat mest på forskning och produktutveckling. Industrins investeringar i forskning och utveckling är redan större än de fasta investeringarna. Det är av yttersta vikt att en så stor del som möjligt av de globalt verkande finländska företagens forsknings- och utvecklingsverksamhet och personal stannar i Finland.

Den offentliga maktens insatser för forskning och utveckling har börjat minska, för budgetmedlen har varit praktiskt taget oförändrade i fyra års tid. Den offentliga finansieringen av forskning och utveckling (Tekes, VTT, Finlands Akademi, universiteten) bör öka igen, samtidigt som övervakningen av att medlen används kvalitativt och resultatrikt fungerar.

Forskningsinsatser behövs inom informationsteknologi och bioteknik men bör också styras in på att göra industriella och kommersiella genombrott på mer traditionella områden, såsom träets vidareförädling och textil- och beklädnadsindustrin. Forskningens och utvecklingens andel av BNP och i synnerhet den offentliga finansieringens andel bör också i framtiden hållas i världstopp för att trygga de finländska produkternas och tjänsternas konkurrenskraft.

Ökade möjligheter till riskfinansiering

Finnvera, Tekes, Finlands Industriinvestering, Finlands Exportkredit och Finpro, liksom Sitra är viktiga forum för näringspolitik inom vilka statsmakten kan främja specialfinansiering, forskning och produktutveckling, export, nyindustrialisering och risk- och kapitalinvesteringar.

De här bolagens och samfundens verksamhetsförutsättningar och kapital bör ökas för att de skall motsvara tillväxtmöjligheterna i ekonomin. Finnveras riksfinansieringsbefogenheter bör utsträckas också till servicebranschen. Industriinvesterings kapitalisering bör fortsätta och bolaget utnyttjas aktivt också för direktinvesteringar i företagsarrangemang som tryggar sysselsättning. Sitras investeringsverksamhet bör fås att bättre motsvara statsmaktens näringspolitiska målsättningar.

Det inbördes samarbetet och koordineringen av verksamheten mellan statens näringspolitiska aktörer bör effektiveras ytterligare, såväl nationellt som i regionerna. Den offentliga maktens regionala kapitalinvesteringar bör koncentreras för att undvika överlappningar och rikta resurserna bättre.

TE-centralernas roll som regionala motorer för näringslivet bör förstärkas och den nationella koordineringen av dem förbättras under handels- och industriministeriets ledning. Arbetsmarknadsparternas medverkan i uppgörandet av regionala utvecklingsprogram bör garanteras i alla landskapsförbund och TE-centraler.

Tryggare trafik med vägnätet i skick

En smidig och trygg trafik är en viktig förutsättning för den finländska välfärden och på grund av de långa avstånden har den en alldeles särskilt stor betydelse för nationalekonomins konkurrenskraft. Trafikarrangemangen, landsvägar, järnväg och farleder liksom hamnar och flygfält är en helhet vars samtliga delar bör utvecklas effektivt för att motsvara behovet.

Vägnätet är en finländsk basservice. Finländarna kommer på fjärde plats i Europa när det gäller rörlighet och på första plats när det gäller transport av varor per capita. Ännu på 1990-talet använde man årligen 1,9 miljarder mark på att utveckla vägnätet, nu bara drygt 100 miljoner euro. Det har lett till att vägbeläggningen och väg- och brokonstruktionerna har försämrats på många vägavsnitt.

Under den kommande valperioden måste vägarnas förfall stoppas längsmed hela vägnätet, också på privatvägarna. Det betyder att basvägunderhållets budgetmedel och privatvägarnas statsbidrag höjs. Tillägsbehovet på årsnivå är 100 miljoner euro. Att utveckla vägnätet är en investering som ger mångfaldig samhällsnytta och minskar olyckorna.

Trafikökningen, förändringen av samhällsstrukturerna och trafiksäkerheten förutsätter att vägnätet utvecklas målmedvetet. Under valperioden bör man påbörja de vägprojekt vilkas lönsamhetstal överstiger två.¹ De här projekten kräver investeringar på 400-600 miljoner euro, men deras nytta för samhället kan räknas i ett värde på 1,5 miljarder.

¹ Riksväg 8 i Reso, riksväg 4 från Jyväskylä norrut och söderut samt riksväg 4 i Rovaniemi, Tammerfors västra ringväg, riksväg 5 söderom Varkaus, fortsättning av Västerledens motorväg till Kyrkslätt, Lahtis-Heinola motorväg, E 18- motorvägen samt Böleleden i Helsingfors.

En modern järnvägstrafik är en väsentlig del av Finlands trafiknät. För att järnvägsnätet skall hållas i skick bör anslagen för basunderhållet hållas på minst den nivå som trafik- och kommunikationsministeriet har föreslagit i sin utvecklingsplan. Moderniseringsinvesteringarna i säkerhetsanordningar bör fortsätta, för att järnvägstrafikens säkerhet skall kunna garanteras. Eliminierandet av oöverskådade plankorsningar måste skyndas på och de investeringsanslag som har reserverats för detta höjas. Snabblinjen mellan Kervo och Lahtis bör byggas inom utsatt tidtabell och en snabb, tre timmars tågförbindelse mellan Helsingfors och S:t Petersburg förverkligas senast år 2010.

Nordsjöhamnens ban- och väginvesteringar och den budgetfinansiering de kräver måste tryggas. Man bör uppgöra en lönsamhets- och finansieringsutredning av en järnvägsförbindelse till Helsingfors-Vanda flygstation och på basen av den fatta beslut om att förverkliga förbindelsen, för att vårt viktigaste flygfält skall förenas med järnvägsnätet enligt internationellt mönster.

För trafiksäkerheten är det viktigt att personalen dimensioneras rätt i alla trafikformer, för att de lagstadgade och avtalsenliga arbets- och vilotiderna och underhållsbestämmelserna kan följas.

Inom sjöfarten finns det tillväxtpotential både inom fraktrafiken och i synnerhet inom den växande nöjes och turisttrafiken. Finlands unika insjölandskap erbjuder outnyttjade möjligheter. Förhandlingar om att förlänga arrendeaftalet om Saima kanal måste inledas och fullföljas för att trygga sjöfarten i östra Finland. När arrendeaftalet är klart bör man möjliggöra kanaltrafik året om.

Staten bör bereda sig på att delta också i byggandet av andra lönsamma kanalprojekt.²

Liksom i Sverige bör man i vårt land göra upp ett långsiktprogram för trafikens infrastruktur, med prioritetsordning av investeringarna, tidtabeller och finansiering.

Sjöfarten bör fortsätta att gå under finsk flagg. Det är möjligt inom såväl passagerar- som lasttrafiken, genom det slags stödåtgärder som EU tillåter och som motsvarar minst Sveriges nivå. Tonnageskatten bör ändras så att rederierna också i praktiken omfattas av den. Det säkerställer att kompetensen inom sjöfarten bevaras i Finland och tryggar de finländska sjöfararnas arbetsplatser i en situation där konkurrensen förvärras ytterligare av Estlands och Polens medlemskap i EU.

² Savolax kanal som förenar Saimen och Päijänne, vars förverkligande förutsätter att den väljs till huvudprojekt för Norra Savolax landskapsprogram. Också utredningen av den ekonomiskt och tekniskt utvecklingsdugliga Kymmene älv-Mäntyharjukanalen bör föras vidare. Heinola och Voikkaa bör förenas med en vattenled i första skedet genom att bygga Kimola kanal i enlighet med landskapsplanen.

EU:s direktiv om hamnservice bör beredas så att man gör det omöjligt att ersätta de fast anställda hamnarbetarna med bekvämlighetsfartygens besättning i speditors- och stuveriarbete. När direktivet bereds och ett eventuellt direktiv skall tillämpas i nationell lagstiftning bör man se till att det följer förpliktelserna i ILO:s konvention nr 137³.

Nästan samtliga Finlands kommuner är uppknutna till bredbandsnätet som bygger på ljuskablar. Bredbandet är viktigt för jämlikheten människor och företag emellan och ur ett regionalpolitiskt perspektiv. Problemet med att göra informationens motorvägar tillgängliga för alla medborgare är emellertid den s.k. sista kilometern. Förbindelsen är tillsvidare alltför dyr för att dras till varje hem och varje företag.

Genom trafik- och kommunikationsministeriets försorg bör man främja utvecklandet av den teknik som gör bredbandsförbindelser tillgängliga för alla. Staten och kommunerna bör förena skolor, övriga läroinrättningar, bibliotek och ämbetsverk med varandra via bredband, vilket ökar nätets lönsamhet på alla orter. Ett snabbt och heltäckande dataöverföringsnät är en stor möjlighet och konkurrensfaktor för ett avlägset land som Finland och för dess landsbygd, i och med möjligheterna till bl.a. distansarbete och elektronisk handel. Finland bör vara världsledande när det gäller att på ett brett fält utnyttja den nya digitala TV-tekniken. De digitala TV-sändningarna bör genomföras planerligt före utgången av år 2007.

Bostadspolitiken stöder förutsättningarna för att arbeta

Ett effektivare samarbete och åtgärder mellan staten, kommunerna, byggherrar, byggare och andra aktörer främjar fungerande och prisstabla bostads- och husbyggnadsmarknader om man följer riktlinjerna i gällande bostadspolitiska strategi.

Totalproduktionen av nya bostäder bör fås att motsvara bostadsbehovet såväl regionalt som när det gäller besittningsform. Bostadspolitiken bör stöda förutsättningarna för att arbeta, arbetsmarknadens verksamhet och den ekonomiska tillväxten. Målet bör vara ett tillräckligt bostadsutbud av hög kvalitet, till rimliga kostnader som motsvarar invånarnas behov och betalningsförmåga.

Man bör öka saneringen av gammalt och hälsovådligt bostadsbestånd genom att i statens budget anslå tillräckliga medel för ändamålet. Produktutveckling och nya metoder bör främjas i byggnadsbranschen bl.a. genom att utnyttja möjligheten att bygga i trä.

Man bör också understöda ungdomens självständighetssträvanden genom ett utbud av samhällsstödda hyresbostäder i boendecentra. Också barnfamiljernas rätt att få tillräckligt stora bostäder till rimliga kostnader förutsätter att samhället stöder hyresbostadsbeståndet och utvecklar boendestödet.

³ Finland har ratificerat den Internationella arbetsorganisationen ILO:s konvention nr 137, om de sociala återverkningarna av nya lasthanteringsmetoder i hamnar.

Nyproduktionen av statsbelånade bostäder till rimliga priser i tillväxtcentra bör få fart och boendekostnaderna lindras genom att sänka starthyran och bruksvederlaget i statsbelånade hyres- och bostadsrättshus och dämpa kapitalutgifternas tillväxttakt. Aravsystemet bör inte slopas eller få förfalla. Aravalånens maxränta bör sänkas, den första årsavgiften minskas och dess ökning dämpas.

Kommunerna och staten bör se till att det finns tillräckligt med tomter och att planeringen i synnerhet i tillväxtcentra får fart, för att det inte skall skapas flaskhalsar mellan efterfrågan och utbud där priserna skjuter fart. Byggandet av hamnen i Nordsjö är viktigt också med tanke på bostadsbristen i huvudstadsregionen och för att dämpa en höjning av hyresnivån, för hamnen frigör stora områden byggnadsduglig mark alldeles i kärncentrum.

Miljöteknologi och hållbar utveckling framgångsfaktorer

I flera internationella jämförelser har Finland framstått som ett mönsterland för en hållbar utveckling. Vi har nått obestridliga resultat både inom vatten- och luftskyddet, när det gäller att stoppa föroreningen och minska användningen av ämnen som är skadliga för miljön, inom avfallssortering, återanvändning och nyttoanvändning och framför allt när det gäller minskade industriutsläpp och minskad belastning från jordbruket.

Mest brådskar det att stoppa den globala uppvärmningen av klimatet, vilket förutsätter att koldioxidutsläppen minskar åtminstone på det sätt som förutsätts i Kyotoavtalet. I Finland behövs det vid sidan om energiproduktionen minskade utsläpp inom trafiken. Det kräver ekonomiska styrningsmekanismer för att bilparken snabbare skall förnyas och man i hög grad övergår till renare bränslen (väte, naturgas). Att stoppa utbredningen av blågrönalger i Östersjön kräver effektiva åtgärder för att minska utsläppen från lantbruk och samhällen (fosfor, kväve) liksom att kuststaternas (bl.a. S:t Petersburg) avfallsvatten renas bättre.

En ren och hälsosam arbetsmiljö är en väsentlig del av arbetstagarnas välmåga. När man går in för en hållbar utveckling är arbetsplatserna i nyckelposition. Tillämpningen och exporten av modern miljöteknik erbjuder goda kommersiella och sysselsättningsmöjligheter. Ett gott varumärke för Finland är eko-effektiva produkter och tjänster och förändrade produktions- och konsumtionsvanor som åstadkommer mindre utsläpp och sparar på naturresurserna.

Den hållbara utvecklingens tre pelare

Arbetet för en hållbar utveckling bör gå vidare både i hemlandet och internationellt. Handlingsprogrammet för en hållbar utveckling som godkändes vid FN-toppmötet i Johannesburg utgör grunden för Finlands handlande i EU och globalt men också för den nationella strategin för hållbar utveckling, som skall stå klar senast år 2005. Den bör innehålla samverkan på arbetsplatserna till fromma för en hållbar utveckling.

Den hållbara utvecklingens tre pelare, ekologisk, social och ekonomisk utveckling, måste hållas i balans. Vid sidan om naturvärdena bör man lika bestämt beakta människovärdet och synpunkter som har att göra med människans utkomst och sysselsättning. Vid konfliktsituationer är det de nationella organen (fullmäktige, riksdag och statsråd) som i sista hand beslutar vilka värden som är grundläggande för samhället och hur man skall prioritera dem. Denna makt bör inte överflyttas på domstolarna ens i miljöfrågor. Den nuvarande miljölagstiftningen och byggnadslagen innehåller förfaranden för hörande och ändringssökande som ger medborgare och organisationer möjlighet att bli hörda. Det finns m.a.o. inget behov att särskilt ratificera det s.k. Århusavtalet.

Inom skogspolitiken är det viktigt att trygga tillgången på virke i enlighet med det nationella skogsprogrammet. Skogens biodiversitet kan främjas genom noggrant riktade och i huvudsak frivilliga skyddsåtgärder. Skyddet av södra Finlands skogar och bevarandet av deras mångfald bör förverkligas på basen av de frivilligåtgärder som föreslås i Metsokommitténs betänkande. De medel som behövs för att förverkliga kommitténs förslag bör beviljas årligen i statens budget.

Utsläppshandeln i EU i enlighet med Kyotoprotokollet bör inledas tillräckligt flexibelt och frivilligt under åren 2005-2007 för att ge tid att samla erfarenheter. De finländska företag som redan har minskat sina utsläpp får inte ställas i en sämre position än sina konkurrenter. Länderna bör ha möjligheter att bevilja anläggningsbaserade undantag i systemet. Den första utdelningen av utsläppskvoter bör vara gratis och förverkligas via lagstiftningsförfarande. Utsläppshandelns långtgående följder för närings- och den ekonomiska politiken förutsätter att handels- och industriministeriet är Finlands utsläppshandelsmyndigheter.

För att skydda sina egna intressen bör Finland i tillräckligt god tid påverka innehållet i EU:s miljödirektiv för att de skall kunna tillämpas också i Finland och inte hindra investeringar här. Exempelvis EU:s avfallsdirektiv och Finlands gruvlag och dess tolkningar bör samordnas så att man inte äventyrar öppnandet av nya gruvor eller andra investeringar i stålindustrin, som på ett betydande sätt främjar sysselsättningen (Ranua, Siilinjärvi, Torneå, Imatra).

Fortsatt mångsidig energipolitik

Hushåll och företag bör garanteras tillräckligt med energi till ett rimligt pris. Självförsörjningsgraden bör höjas i elproduktionen. Den nationella klimatstrategin bör fås tidsenlig genom att beakta riksdagens kärnkraftsbeslut våren 2002. Finland bör reducera koldioxid- och andra växthusutsläpp till nivån år 1990. Bäst uppnås målen enligt FFC:s energimodell genom att spara energi, öka användningen av förnyelsebara energikällor (vatten, biobränslen, vind) och kärnkraft och genom att hålla stenkolen som en reservkraft i enlighet med riksdagens beslut.

När man beviljar byggnadslov för byggandet av ett femte kärnkraftverk bör man säkerställa att kraftverksbygget till alla delar följer Strålsäkerhetscentralens alla strängaste säkerhetsföreskrifter. Naturgasledningen bör byggas ut till västkusten och öka naturgasens användning i förenad el- och värmeproduktion. Torv bör

behandlas som en långsamt förnyelsebar energikälla och dess användning som tillägsbränsle i bibränsleläggningarna bör tryggas. Användningen av flis i energiproduktionen bör höjas till fem miljoner kubikmeter årligen i enlighet med det nationella skogsprogrammet. Flisanvändningen främjas av att man inför skattestöd motsvarande dem för vindkraft. Det är vettigt att bygga ut den helt rena vattenkraften i vattendrag som redan är bebyggda (Vuotosbassängen) både av miljö- och sysselsättningskäl och för att höja självförsörjningsgraden.

Som högteknologiskt land kan Finland lösa inte bara sina egna miljö- och energi-problem utan också hjälpa andra länder att finna de lösningar som är bäst för dem. Det bör anslås tillräckligt med medel för att utveckla en energiteknologi som främjar energisparandet och användandet av förnyelsebara energikällor för att vi till fullo skall kunna dra nytta av den växande världsmarknaden för bl.a. vind- och biokraftverk.

Partnerskap och kompetens ger fart åt regional utveckling

Regionpolitikens mål bör vara att främja sysselsättningen i de olika delarna av landet och erbjuda välfärdstjänster och lika möjligheter åt alla medborgare oavsett var de bor.

Samhällets ansvar för den regionala utvecklingen ligger på den nationella nivån. Regionerna själva bör vara motorerna i regionpolitiken. Om en regional utveckling skall vara möjlig bör regionernas olika aktörer samarbeta på ett brett fält och knyta nätverk, dvs. ingå kompanjonskap. En viktig faktor för den regionala konkurrenskraften och nyckeln till utveckling av näringarna, är att kompetensen höjs.

Att trygga den service medborgarna behöver bör gå före förvaltningsmässiga gränser. En intensifiering av orternas samarbete bör stödas och kommunsammanslagningar få mera penningresurser. Så kan man sörja för servicens nivå och utbud också i kommuner med sjunkande invånartal. Det regionala transportstödet bör fortsätta.

Effektivare regionpolitiska åtgärder och uppmuntran av frivilliga utvecklingsprojekt i regionen (Kajanaland) kan borga för en mer balanserad regionstruktur. Utöver de metoder EU erbjuder behövs också inhemska specialåtgärder. Genom experimentverksamhet som stöder regionernas ekonomiska tillväxt kan man öka mångsidigheten.

Vi måste börja förbereda oss för EU: s nästa budgetperiod efter år 2006 och för de eventuella förändringar i unionens struktur- och kohesionsfonder som östexpansionen medför. Genom förhandlingar bör vi säkerställa att Finland pga. sina långa avstånd, sin glesa bebyggelse och sin långa östgräns får EU-stöd också i framtiden. Stöd bör kunna beviljas också till huvudstadsregionen för att främja sysselsättning och förhindra utslagenhet.

Den nya datatekniken möjliggör bättre än tidigare utlokalisering av verksamheter utanför huvudstadsregionen. Den här möjligheten bör alltid prövas i första hand, när staten eller andra offentliga samfund fattar beslut om nya verksamheters placering.

Finlands aktiva roll i internationellt samarbete

EU en starkare aktör

Fackföreningsrörelsens målsättning är en stark och funktionsduglig Europeisk union som förenar hela kontinenten och som kan göra en betydligt större insats för att lösa vår tids stora problem. Unionen bör vara öppen och demokratisk och den bör med sin verksamhet förtjäna medborgarnas förtroende. Medborgarnas Europa bör byggas i EU. Unionen bör koncentrera sig på väsentliga uppgifter såsom välfärd, sysselsättnings, säkerhet och miljö. Den inre marknaden och den ekonomiska och monetära unionen bör fullbordas genom att intensifiera den sociala och politiska unionen. Unionen bör ges metoder att ingripa i den skadliga skattekonkurrensen som hotar att öka i och med EU:s utvidgning.

EU bör stifta en grundlag som innehåller unionens viktigaste värderingar och mål, organ och beslutsfullmakter och med vars hjälp man kan utröna vilka frågor som avgörs lokalt och nationellt och vilka, åter, som avgörs tillsammans på unionsnivå. EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna bör bli juridiskt bindande och ingå i grundlagen. Grundlagen bör vidare trygga fackliga grundrättigheter inom hela unionen och stärka den sociala dialogen och trepartsförfarandet på unionens alla nivåer. Grundlagen bör också trygga de små ländernas möjligheter att påverka beslut och stärka närhetsprincipen. Beslut bör i högre utsträckning fattas med kvalificerad majoritet.

EU-expansionen bör genomföras kontrollerat. På grund av de stora olikheterna i levnadsstandard och löner bör de flexibla övergångstiderna som gäller arbetskraft och landsvägstrafik tillämpas fullt ut i Finland, om man inte enas om annat vid trepartsförhandlingar. Villkoret för att eventuellt förkorta övergångstiderna är att övervakningen av att arbetsvillkoren följs fungerar också i praktiken och att det inte blir några störningar på arbetsmarknaden.

Utvidgningen och koordineringen av socialskyddet i EU kräver ändringar i lagstiftningen när det gäller att bevilja vissa förmåner som är knutna till boendet (exempelvis hemvårdsstödet). Det är skäl att ställa förmånernas nivå i förhållande till arbetsår och boendetid i Finland, på samma sätt som man gjorde med folkpensionerna när Finland blev medlem i unionen.

Spelregler för rättvisa i världshandeln

För att behärska globaliseringen bör Finland verka för att de fackliga grundrättigheterna och andra arbetslivets grundrättigheter stadgade i ILO:s konventioner erkänns i hela världen. Framför allt bör de omfattas av spelreglerna för världshandeln. Finländskstyrda företag som verkar i utlandet bör förbinda sig att respektera dessa grundläggande internationella normer. I Finland och EU bör man se till att villkoret för att bevilja offentliga stöd bl.a. till utvecklings-samarbete och

exportgarantier är att de mänskliga och fackliga rättigheterna och en hållbar miljöutveckling tryggas.

Enskilda företags etiska direktiv, OECD: s riktlinjer för multinationella företag och ibruktagandet av standarder för socialt ansvar minskar inte behovet att komma överens om bindande regler för den internationella handeln. Detta bör vara Finlands centrala förhandlingsmål i WTO-förhandlingarna om en fri världshandel. Många företag och regeringar ignorerar de mänskliga rättigheterna, arbetsförhållanden och miljö om de på det sättet kan öka profiten. Därför behövs det globala spelregler och övervakning av att de följs.

En fri handel är en stor fördel för ett litet land som Finland. Som bäst förhandlar man inom WTO om att liberalisera all handel med tjänster (GATS). Det avtal som bereds bör inte användas som ett medel att privatisera offentliga tjänster. Finansieringen och produktionen av de centrala tjänsterna i det finländska välfärdssamhället (undervisning, social- och hälsovård, bildning och kultur) bör bibehållas inom den nationella beslutsmakten. I och med att de multinationella bolagens och det övernationella kapitalets makt ökar och globaliseringens resultat fördelas orättvist ökar ändå kritiken mot att liberalisera handel och investeringar. Också USA tyr sig till protektionistiska åtgärder, vilket konflikten om bl.a. ståltullarna visar.

Att respektera fackliga och andra arbetslivets grundrättigheter handlar inte om att skapa hinder för handeln. Det är en förutsättning för rättvis handel. Normerna syftar till att uppmuntra utvecklingsländerna och uländernas företag att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. Användningen av barn- eller tvångsarbetskraft eller förföljelserna mot fackligt aktiva kan ge det övernationella kapitalet och den lokala eliten snabbvinster, men i verkligheten kringskar det uländernas möjligheter att ta sig ut ur underutvecklingens ekorrhjul.

Att hindra arbetarna från att organisera sig fackligt bromsar också upp utvecklandet av ett organiserat medborgarsamhälle. Det igen är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt rättssamhälle. För att behärska globaliseringen bör Finlands regering inom EU se till att unionen i WTO liksom i sina egna handelsavtal främjar en ekonomiskt, social och ekologiskt hållbar utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter, inklusive arbetstagarnas grundläggande rättigheter.

Sociala kapitalet Finlands styrka

Inte heller det finländska samhället kan bygga en hållbar utveckling bara genom att öka det ekonomiska eller det kulturella kapitalet. Också det sociala kapitalet behöver ett starkare ömsesidigt kompanjonskap och förtroende i hela samhället. Det förutsätter att olika aktörer, såsom staten, kommunerna och företagen, liksom arbetsmarknadsorganisationerna och hela medborgarsamhället går in för en aktiv dialog och enhet.

Det sociala kapitalet stärks av principen att alla har nytta av gemensamma framgångar och att ingen lämnas åsido. Det sociala kapitalet innebär att konflikter löses genom förhandlingar och överenskommelser och att man följer gemensamt uppgjorda spelregler som är öppna och rättvisa. Ett ökat socialt kapital ökar tryggheten i samhället, minskar kriminaliteten och håller korruptionen på avstånd.

FFC önskar att Finland är ett land där löntagarna har det bra att vara och där produktionen mår väl av att placeras. Trepartsberedning och beslutsförfarande är kärnan i Finlands modell. Den har lett till goda resultat. Den linjen bör fortsätta också under nästa valperiod.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Hakaniemenranta 1, PL 157, FIN-00531 Helsinki, puh (09) 77211, fax (09) 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>

Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
Hagnäskajen 1, PB 157, FIN-00531 Helsingfors, tel (09) 77211, fax (09) 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>

The Central Organisation of Finnish Trade Unions SAK
Hakaniemenranta 1, P.O. Box157, FIN-00531 Helsinki, phone +358 9 77211, fax +358 9 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>